

Eski Türkçeden Günümüze +IA- İsimden Fiil Yapım Eki***The Noun-to-Verb Affix, +IA-, From Old Turkish to Modern Turkish***

Ali CİN *

Deniz IŞIK **

Öz: +IA- eki Türkçede isimden fiil yapım eki görevinde kullanılan en işlek yapım eklerinden birisidir. +IA- eki aynı zamanda üzerine gelen “-n-, -ş-, -t-” fiilden fiil yapım ekleriyle birlikte de kullanılarak +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- biçiminde gramerimizde yer alan ve kullanımını özellikle günümüzde de artırarak devam ettiren bir yapım ekidir. Ekin bu genişlemiş biçimlerle kullanımı konusunda bazı yapıların günümüz Türkçesinde +IA- alt tabanlı kullanımlarıyla karşılanmayıp +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- biçiminde üst tabanlı şekillerle kullanımda olmasından kaynaklı birtakım farklı görüşler gramer kitaplarına yansımıştır. Bu doğrultuda +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- şekillerini bazı araştırmacılar +IAN-, +IAŞ-, +IAT- biçiminde birleşik bir ek olarak ayrı bir isimden fiil yapımı şeklinde ele alıp değerlendirirken bazı araştırmacılar ise +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- biçiminde üst tabanlı kullanımlar olduğu şeklindeki görüşlerini dile getirmişlerdir. Bu yönüyle dikkatleri üzerine çeken bir ek olarak çalışmamıza konu olan +IA- ekinin ve genişlemiş biçimleri olan +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- şekillerinin Eski Türkçeden günümüze kadar geçen zaman dilimi içerisindeki kullanımları tarihî Türk dili metinleri taranmak suretiyle belirlenmeye çalışılmıştır. Günümüz Türkçesindeki kullanımları belirlemek amacıyla *Türkçe Sözlük* (Türk Dil Kurumu, 2011) kullanılmıştır. Söz konusu çalışmamızda tarihî Türk lehçeleri kapsamında belirlenen bu kullanımlar neticesinde günümüzle mukayese yoluna gidilerek +IA- alt taban ve +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- üst taban kullanımları üzerinden, +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- şekillerinin birleşik bir ek olarak Türkçenin isimden fiil yapım ekleri içerisinde yer alıp almaması konusunda bir değerlendirme yapmak amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: +IA- eki; +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- ekleri; isimden fiil yapma ekleri, Eski Türkçe, Eski Anadolu Türkçesi.

Abstract: The +IA- affix is among the most frequently used derivational affixes to make verbs from nouns in Turkish. It can also be used in combination with the verb-to-verb affixes, “-n-, -ş-, -t-”, forming the affixes +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-, which are still in common use in our grammar. Some grammar books have marked differing views on the affixes, indicating them not with the base form of +IA- used in the Turkish spoken today, but with the forms mentioned above (+IAN-, +IAŞ-, +IAT-). Accordingly, some researchers have evaluated these as separate noun-to-verb affixes in the form +IAN-, +IAŞ-, +IAT-, while others suggest that they should be indicated in their separate forms of +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-. Due to the attention it gets in the literature for the various indications, the +IA- affix and its extended forms +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- have been the subject of our study, investigated on historical Turkish texts in terms of their use from the Old Turkish to the one spoken today. To determine their use in the Turkish spoken today we used the *Turkish Dictionary* (Turkish Language Association, 2011). After the determination of their use in the context of historical Turkish dialects, the affixes were evaluated in comparison with the dialects of today, assessing whether they should be included among noun-to-verb affixes in their combined form of +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-.

Keywords: +IA- affix; +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- affixes; noun-to-verb affixes, Old Turkish, Old Anatolian Turkish.

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Antalya. alicin@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9243-5604>.

** MA., Türk Dili Uzmanı, Antalya, denisisikk@gmail.com

Bu çalışma Deniz IŞIK'ın Eski Türkçeden Günümüze +IA- İsimden Fiil Yapım Eki adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinden üretilmiştir

Giriş

Türkçede isimden fiil yapım ekleri içerisinde en işlek eklerden biri olan +*IA-* eki, kelime türetmede yaygın olarak kullanılan, bir ismi fiil yapma durumu söz konusu olduğunda müracaat edilen eklerin başında gelmektedir. Bilindiği üzere Türkçenin birtakım ekleri Eski Türkçeden itibaren izine rastlanılan, takip edilebilen eklerdir. +*IA-* eki de Türkçenin ilk yazılı metinlerinden itibaren kullanımda olan bir yapım ekidir. İsim kök ve gövdeleriyle isim soylu sözcükler üzerine gelerek farklı anlam ve yapılarla fiiller türeten bu ekin, üzerine gelen *-n-*, *-ş-*, *-t-* fiilden fiil yapan çatı ekleriyle birleşimiyle birlikte +*IA-n-*, +*IA-ş-*, +*IA-t-* biçimlerindeki kullanımlarının da gerek tarihî Türk lehçeleri gerekse günümüz Türkçesinde sıklıkla yer aldığı görülmektedir.

+*IA-* eki tarihî Türk dili alanında Köktürk Türkçesinde sıklıkla kullanılan bir yapım ekidir: *opla-* “fırlamak, atılmak” (KT K5), *ançola-* “(bir büyüğe) bir şey takdim etmek, sunmak” (KT D 32), *illä-* “devlet kurmak” (KT D 6), *kaganla-* “hakan yapmak” (KT K 7), *kışla-* “kışı geçirmek” (KT K 8), *yogla-* “ölü ardından yas tutmak” (KT D4) (Tekin 2016, 85-86). Eski Uygur Türkçesinde yaygın olarak kullanılmakla beraber daha ziyade bir eylemi yapmayı ifade eden isimden fiil yapma ekidir: *adırtla-* “tefrik etmek”, *bekle-* “bağlamak”, *igle-* “hastalanmak”, *nomla-* “vaaz etmek” (Eraslan 2012, 115). Gabain, ekin “sınırsız kullanılma imkânı” olduğunu ifade eder (Gabain 1988, 49). Clauson, 11. yüzyıl veya daha öncesinden kalma bir ek olduğunu söyleyerek geçişli fiiller yapmak için kullanıldığını ve ekin hâlâ işlek olduğunu belirtir (Clauson 2007, 194). Erdal, +*IA-* ekinin yaygın olarak kullanılan eklerden biri olduğunu ve yabancı sözcükler üzerine kolaylıkla gelebildiğini dile getirerek +*IA-n-* biçimi için bu biçimlendiricinin *-(X)n-* ile +*IA-* bileşiğinden oluştuğuna şüphe olmadığını ancak ekin kendine özgü bir yapısı olduğunu, +*IA-* biçiminden türetilmiş olsa bile +*IA-n-* biçimlerinin bunlardan bağımsız olarak türetildiğinin gösterilebileceğini belirtir (Erdal 1991, 454, 509). Karahanlı Türkçesinde +*IA-* eki “her türlü isimden etken, hem oluş bildiren; hem de taklidî mahiyette fiiller teşkil eden çok işlek bir ektir” (Hacıeminoğlu 1996, 156). Harezmi Türkçesinde Toparlı, *-la-/le-* eki için *konak-la-*; *bir-le-* örneklerini vererek ekin genişlemiş biçimi olan *-lan-/len-* biçimi için *kurt-lan-*; *yürek-len-* şeklinde örneklemede bulunur (Toparlı 1995, 20-21). Kıpçak Türkçesinde Güner, Türkçenin en işlek isimden fiil türetme eklerinden biri olduğunu söyleyerek ekin asıl işlevinin “adın taşıdığı özelliği yerine getirmek, gerçekleştirmek” anlamında fiiller türetmek olduğunu belirtir. Aynı zamanda ekin işlekliliğinin türettiği fiillere ayrı ayrı pek çok anlam yüklemesine de sebep olduğunu ifade eder: *algış+la-* “hayır dua etmek”, *alukla-* “semeri düzeltmek”, *ağ+la-* “anlamak” (Güner 2013, 161). Eski Anadolu Türkçesinde +*IA-* eki “isimlerden hem geçişli hem geçişsiz fiiller yapabilen en işlek ektir”, geçişsizler; *arukla-*, *gicele-*, *başla-*, *işle-* geçişliler; *adımla-*, *avla-*, *gizle-*, *günüle-*... (Gülsevin 1997, 120-121). Ekin genişlemiş biçimi ile kullanımıyla ilgili olarak Gülsevin, +*IA-n-* biçiminin +*IA-* ekinin *-n-* çatı ekiyle genişlemiş şekli olduğunu ve *güşşalan-*; *nür-lan-*; *yapraklan-*; *kuvvetlen-*; *öğlen-* örneklerini vererek bu ekle yapılan fiillerin +*IA-* alt tabanlı şekillerinin kullanılmadığını ifade etmiştir. (Gülsevin 1997, 120-121; Çalışmada +*IA-* eki ve bu ekin fiilden fiil yapım ekleriyle birlikte genişlemiş biçimleri olan +*IA-n-*, +*IA-ş-*, +*IA-t-* şekilleri için Hülya Kasapoğlu Çengel’in Kırgız Türkçesi Grameri’nde kullandığı +*IA-* alt taban ve +*IA-n-*; +*IA-ş-*; +*IA-t-* biçimleri için ise üst taban terimleri kullanılmıştır) Gülsevin’in verdiği bu örnekler içerisinde *yapraklan-* fiilinin Eski Anadolu Türkçesinde +*IA-* alt tabanlı şeklinin kullanılmamasına karşın Harezmi Türkçesinde *yapurğaqla-* “yapraklanmak, yeşermek” (KE, 60r2) biçiminde ve anlamında yer aldığı görülmektedir.

Çağatay Türkçesinde +*IA-* eki için Eckmann, ismin belirttiği hareketi ifade etmek için her türlü isme getirilebileceğini belirtir: *ârzûla-* “arzu etmek, dilemek”, *balala-* “yavrulamak”, *barla-* “varlamak, varlığını doğrulamak” (Eckmann 1988, 44-45).

Her türlü isim kök ve gövdeleriyle isim soylu sözcükler üzerine gelerek geçişli ve geçişsiz fiiller türeten +IA- ekinin gerek günümüz Türkçesinde gerekse Eski Türkçeden itibaren bütün Türk lehçelerinde canlı, yaygın olarak kullanılan, en işlek yapım eklerinden biri olduğu gramer kitaplarında zikredilmektedir (Korkmaz 2017, 176; Ergin 2011, 180; Gencan 1971, 254; Karaağaç 2012, 307; Hacıeminoğlu 1991, 216).

Deny, Türkçe ve yabancı kelimelere, özellikle adlara +IA- ekinin eklenmesi sonucu çok sayıda fiil ortaya çıkarak +IA-mAk'lı (*işlemek, beklemek, otlamak...*) şeklinde fiil adları meydana getirdiğini ifade eder (Deny 2012, 453).

Korkmaz, ekin işlekliliğini türettiği fiillere ayrı ayrı anlamlar yüklemesiyle ilişkilendirip Türkiye Türkçesindeki verimliliğine işaret ederek, anlam ayrılığı doğuran görevlerini maddeler halinde ortaya koyar (Korkmaz 2017, 176).

Ergin, örneklerinin sayılamayacak derecede çok olduğu, ekin yapma ve olma ifade eden fiiller yaptığı, özellikle son zamanlarda artarak kullanıldığı ve isimden fiil yapım alanının başlıca eki durumuna geldiği hususuna değinmiştir. Aynı zamanda ekin Türkçede eskiden beri aynı kaldığını belirterek günümüzde çekim esnasında vokalının bazen değiştiğini dile getirmiştir: *baş-li-yor* (< *baş-la-yor*), *ince-li-y-en* (*ince-le-y-en*) (Ergin 2011, 180).

Banguoğlu, isimden fiil yapım alanında rakipsiz kaldığını ifade ederek değerlendirmesini -le- fiilleri adı altında ortaya koymuştur. Kelime dağarcığımızda, en kalabalık fiil ailesini teşkil eder diyerek, her türlü adlara ve birçok sığata geldiğini ve anlatımının zamanla çeşitlendiğini ifade etmiştir (Banguoğlu 1974, 214). Banguoğlu aynı zamanda -le- fiillerini farklı bakımdan öbklere ayırmıştır. Bunlar içerisinde mecazlı anlamda fiiller türetmeye elverişli bir ek olduğunu söyleyerek *iplemek, sepetlemek, çuvallamak, kazıklamak...* gibi örneklere yer vermiştir (Banguoğlu 1974, 215).

Gencan, -le eki adı altında anlamın gerektirdiği durumlarda bütün adlara, sıfatlara, ünlemlere ve yansımalara gelerek onları eylemleştirdiğini dile getirerek anlam itibariyle adlardan türeyenlerin çoğunun geçişli olduğunu fakat bunların içerisinde geçişsiz olanlarının da bulunduğunu, sıfatlardan türeyenlerin yine aynı şekilde geçişli olduğu, yansımalarından türeyenlerin ise geçişsiz olduğunu belirtir (Gencan 1971, 254).

Karaağaç, ekin eski Türk yazı dillerinde ve çağdaş Türk yazı dillerinde hangi biçimlerde bulunduğunu tablo halinde göstermiştir. Buna göre ekin; Eski Türkçe, Eski Anadolu Türkçesi, Kıpçakça ve Çağataycada -la-/le- biçiminde kullanıldığını belirtmiştir (Karaağaç 2012, 307).

Hacıeminoğlu, bu ek ile yapılmış olan fiillerin “mana, mahiyet ve yön bakımından çok çeşitli” olduğunu, isim tabanının durumuna göre ekin görevinde de değişimler olduğunu belirtir. İsimden türeyen fiillerde mana ağırlığının isim tabanında olduğunu ancak -la-/le- ile yapılan fiillerde ekin isme her defasında farklı mahiyetler kazandırdığını ifade ederek âlet isimleriyle ayrı, zaman isimleriyle ayrı, nesne, renk isimleriyle ayrı fiiller türettiğini belirtir (Hacıeminoğlu 1991, 216).

+IA- eki yabancı sözcüklerden fiil türetme konusunda da oldukça elverişli bir ektir. Dilimize girmiş yabancı sözcükler üzerine gelerek onları eylem haline getirme özelliği ile de dikkat çekmektedir. Bunlar içerisinde özellikle Arapça ve Farsça köklerden eylem oluşturmada +IA- ekine sıkça müracaat edilmiştir. Korkmaz, +IA- ekinin işlevlerine yer verirken özellikle de Arapça sözlerin Türkçeleştirilmesinde çok işe yaradığını belirtir: “Ar. ad ve sıfatlardan *et-, eyle-, ol-, ver-* gibi yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller, +IA- ekindeki “yapmak, etmek, olmak” bildiren işlev genişliği dolayısıyla kolayca karşılık bulabilmiştir” şeklinde ifade etmiştir (Korkmaz 2017, 177). Baydar, birçok dil olayının nedeni olan en az çaba ile anlatma eğilimi ve kolay telaffuzun bu ek üzerinde de etkisini göstererek bu işlevin ortaya çıkışında etkili olduğu görüşünü belirtmiştir (Baydar 2009, 309). En az çabayla anlatma eğilimi ile kolay telaffuzun

ekin işlekliliğini, kullanım alanını artırması bakımından da bir etken olarak gösterilebilir. Bununla birlikte aruz veznine uydurma ve kafiye yapma gibi gayretler sonucunda da bu ekin imkânlarından faydalanılabildiği söylenebilir. Özellikle Arapça ve Farsça kökenli isimleri fiilleştirme hususunda yaygın olarak kullanılan bir ekten aruz veznine uydurma ve kafiye yapma amacıyla yararlanılması da olası bir durumdur. Gramer açısından bir sakıncası bulunmayan bu durumun anlam açısından çeşitlenmelere gitmesi ve yeni kullanımlar oluşturması da ekin dilimizde her geçen gün kullanım alanını artırarak devam edebilmesine bir etken olarak gösterilebilir.

Banguoğlu, *-le* ekinin “yazı dilimizin millileşmesi hareketinde” önemli bir rol oynadığını söyleyerek *-le-* ekinin anlatımında önce *kıl-*, *bol-* sonra *et-*, *eyle-*, *ol-* gibi yardımcı fiillerin yabancı kelimelerin dilimize girmesinde köprü oluşturduğunu ifade etmiştir: *namaz kılmak, kabul bolmak, tavaf etmek, nikâh olmak...* gibi örnekleri vererek bunlardan halklaşmış olanların *-le-* fiillerine döndüğünü belirtir: *ihiyar olmak = ihtiyarlamak, hesap etmek = hesaplamak, tuhaf olmak = tuhaflaşmak gibi...* (Banguoğlu 1974, 216). Banguoğlu aynı zamanda “yabancı dillerden yalnız isim tabanları almak karakterinde olan” dilimizin fiilleştirmede bir taraftan yardımcı fiillerin bir taraftan da “üretim ekleri”nin kullanıldığını, her ikisinin de aynı lügat bilgisi değerinde olduğunu *hesap etmek/ hesaplamak* örnekleriyle birlikte belirterek yardımcı fiilin kullanılmasından ziyade ek olarak kullanımının Türkçeleştirmede daha etkili olduğu konusundaki düşüncesini dile getirmiştir (Banguoğlu 1974, 216).

Uygur, yaptığı çalışmada 1988’den sonra *+IA-* ekiyle Türkçeleşen kelimelerin dahil olmadığını belirterek 359 yabancı kelimenin *+IA-* ekiyle Türkçeleştirildiğini ifade etmiştir (Uygur 2005, 348). Cin, Karahanlı Türkçesinden günümüze değin Türkçenin tarihî metinlerini esas alarak yaptığı çalışmayla doğu kökenli kelimeler üzerine yaklaşık üç yüz civarında *+IA-* ekli yapıların geldiğini belirtmiştir (Cin 2015, 69). Bu istatistiki sonuçlar da ekin Türkçeleştirmedeki etkinliğini gözler önüne sermektedir.

Ekin yardımcı fiile karşılık kullanılması hususunda Özezen, aynı ismin *+IA-* eki almış biçimi ile birlikte, yardımcı fiil ile kullanılmış biçimi arasında az çok farklılık olduğunu ifade etmiştir ve bu doğrultuda *hastalan-* örneğini vererek *hastalan-* ile *hasta olmak* arasında farklılık olduğunu belirtir. *hastalan-* fiilinin bir süreç içerisinde gerçekleştiğini *hasta olmak* fiilinin ise hastalığa birden maruz kalındığı konusunda anlam bilimsel farklılık oluşturduğu görüşünde bulunmuştur (Özezen 2017, 532). Bu anlam farklılaşmasının sadece bir nüans olduğu bunun da cümleye göre değişebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Hatiboğlu, *+IA-* ekinin isim kök ve gövdelerine gelerek eylem oluşturulduğunu: *alkışlamak (alkış-la-), arkalamak (arka-la-), aşılacak (aşı-la-)*; ses yansıtan kök ve gövdelere getirildiğini: *cızlamak (cız-la-), cırlamak (cır-la-), çatlamak (çat-la-)*; bazı kök ve gövdelerle kalıplaştığını: *anlamak, atlamak, beklemek*; dönüşlü çatı eki ‘-n’ ile birleşerek ‘+lan-/+len-’ biçimini alarak kalıplaşmış gövde kurduğunu: *acılanmak, ağdalanmak, akullanmak*; bazen dönüşlü çatı görevinde olan ‘-ş-’ ile birleşerek ‘+laş-/+leş-’ biçimini aldığını: *acılaşmak, ağırlaşmak, aptallaşmak*; ettirgen çatı eki ‘-t-’ ile birleştiğini: *aşılacak (aşı-la-t-), atlamak (at-la-t-), aydınlatmak (aydın-la-t-)* ifade etmiştir (Hatiboğlu 1981, 89-93).

Akalın, ekin en ilgi çekici özelliğinin bazı adlara tek başına getirilemeyeşi olduğunu, Türkçe veya yabancı kaynaklı bazı adlara bu ekin getirilmesinden sonra bir çatı eki getirilmesiyle kullanılış sahasına çıktığını belirtir: *dil+le-n-, yer+le-ş-, hasta+la-n-, aydın+la-t-, kanat+la-n-, ev+le-n-* vb. (Akalın 1995, 93).

+IA- ekinin üst tabanlı kullanımları olan *+IA-n-*, *+IA-ş-*, *+IA-t-* biçimlerinin gramerde ayrı birer madde başı olarak ele alınıp alınmaması konusu sorun teşkil etmektedir (Cin 2016, 2). Kimi araştırmacılar *+IA-n-*, *+IA-t-*, *+IA-ş-* biçiminde ayrı bir isimden fiil yapımı olarak ele alırken

kimi araştırmacılar ise +IA- eki üzerine fiilden fiil yapan çatı eklerinin eklenmesi sonucu olarak +IA-n-, +IA-t-, +IA-ş- şeklinde ele almışlardır.

Ergin, -la-, -le- ile yapılmış bazı fiillerin bu şekilleriyle kullanılmayıp veya kullanımdan düşüp sonlarına fiilden fiil yapma eki olarak kullanıldığını ifade ederek şöyle belirtir: “Böyle fiillerde -la-, -le- ile fiilden fiil yapma eki birleşerek tek bir ek hâline gelmiş hissini verirler: *can-la-n*, *hoş-la-n*, *küf-le-n*, *et-le-n*, *iç-le-n*, *hasta-la-n*, *dalga-la-n*, *bir-le-ş*, *yak-la-ş*, *ağ-la-ş*, *kıır-la-ş*, *iri-le-ş*, *kir-le-t*, *dar-la-t* misallerinde olduğu gibi” (Ergin 2011, 180). Ergin, -n- fiilden fiil yapım eki bahsinde de -n- ekinin getirildiği bazı fiillerin asıl şekilleriyle kullanılmadığı veya kullanımdan düştüğünü belirterek *kederle-n*, *güzelle-n*, *hastala-n*, *evle-n*, *akilla-n* misallerini verir. Böyle misallerin dönüşlü fiiller olduğunun unutulmaması gerektiği ve -lan-, -len- gibi bir isimden fiil yapım ekinin bulunduğu zannedilmemesi gerektiği konusunda bir değerlendirmede bulunur (Ergin 2011, 202-203).

Korkmaz, +IA-n- < +IA-n- adı altında +IA- ekiyle kurulmuş fiillerin bazılarının -n- dönüşlülük ekiyle genişletilerek +IA-n- biçiminde birleşik bir ek oluşturduğunu ifade etmiştir ve *adlan-* “ün sahibi olmak”, *ayaklan-*, *canlan-*, *çöreklen-*, *dallan-*, *derilen-*, *dillen-*, *dişlen-*, *evlen-*, *hastalan-*, *huysuzlan-* vb. örneklerini vermiştir. Verilen bu örneklerin *ayakla-*, *dille-*, *evle-*, *kapıla-*...vb. biçimlerde yalın olarak kullanılmadığını belirterek +IA- ekinin kökten ayrılarak -n- ekiyle kaynaşmasıyla ister istemez +IA-n- şeklinde isimden fiil yapan bir birleşik ekin ortaya çıktığını ifade etmiştir. Korkmaz aynı zamanda bir başka yönüyle ele alarak +IA- ekine eklenen -n- ekinin biçim olarak bir “dönüşlülük” eki olduğunu, işlevi bakımından bir taraftan çatı eki olma özelliği taşıırken bir taraftan da fiilden fiil türeten bir ek niteliği kazandığını dile getirmiştir. Bu durumda ister istemez ekin bir de +IA-n- biçiminde yeni anlamda fiiller oluşturan fiilden fiil yapan ekler içerisinde ele alınmasının gerekli kaldığını belirtmiştir (Korkmaz 2017, 178).

Korkmaz, aynı durumun +IA-ş-/IA-ş- şekli için de geçerli olduğunu belirtmiştir. Korkmaz’ın yalın olarak kullanımının olmadığını belirterek verdiği örnekler içerisinde *dillen-* fiilinin *dille-* “bir kimse hakkında dedi kodu yapmak, bir kimseyi çekiştirmek, zemmetmek” (TTS, 1156) biçiminde tarihî Türk lehçelerinde yer aldığı görülmektedir. Yine *evlen-* fiilinin *evle-* “evlendirmek” (ETYSVİ, 520) şeklinde tarihî Türk lehçelerinde yer alan kullanımıyla karşılaşılmaktadır. Aynı şekilde *ayaklan-* örneği için *adhakla-* “ayağa vurmak” (DLT I, 304-22) ve *ayağla-* “ayak altına almak, çığnemek” (BkD, G.540/3) kullanımı bulunmaktadır. *yaşlan-* fiilinin de *yaşla-* “yaşlamak, yaş yaşamak, yaş sahibi olmak, yaş idrak etmek” (DK, 125-3) biçiminde tarihî Türk lehçelerinde +IA- alt tabanlı kullanımının bulunduğu görülmektedir. Günümüzde +IA- alt tabanlı bu yapıların kullanılmamasına karşın tarihî Türk lehçelerinde bu tarz yapıların kullanımıyla karşılaşıldığını belirtmek gerekir.

Banguoğlu, “Ancak isimlerden doğrudan doğruya edinen anlamlı fiiller yapmak istendiğinde sonraları, herhalde erkenden birleşik -len- fiili bir -le- fiilinin edilen, veya dönüşlü görünüşü değildir, ayrı bir fiildir” diyerek -len- fiilinin ayrı bir fiil olduğunu ileri sürmüştür. *yağ-la-n-mak* (yağ sürünmek) *yağ-lan-mak* (yağ bağlamak) *para-la-n-mak* (parçalanmak) *paralan-mak* (para sahibi olmak) *baş-la-n-mak* (girişilmek) *baş-lan-mak* (baş bağlamak) örneklerini vererek aynı kökten -le-n- ve -len- fiilleri olabileceği şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Aynı zamanda -len- fiilleri ile aynı kökte -le- fiillerinin çoğu zaman bulunmadığı veya bırakılmış olabileceğini belirtmiştir. -leş- fiilinin de -le- fiilinin dönüşlü biçimi olmadığını söyleyerek bunları ayrı birer fiil olarak değerlendirmiştir (Banguoğlu 1974, 218-219).

Gencan, -len ekiyle türemiş eylemler adı altında *ev-lenmek*, *kir-lenmiş*, *sinir-leniyor*, *seslendim*, *öfkelenmiş*, *içlenmesin*... örneklerini vererek bunların -len ekiyle türetildiğini ve -le ekiyle türemiş biçimlerinin olmadığını belirtir. Bununla birlikte *baş-la-nmak*, *ateş-le-ndi*, *ince-*

le-niyor, kara-la-nmış... örneklerini vererek bu örneklerdeki *-n*'nin *-le* eki üzerine gelerek edilgenlik ve dönüşlülük eki olduğunu ifade etmiştir. *-leş* eki için de *söz-leşmek, dert-leşmek, sert-leşti, katılmış, yerleştiler* örneklerinde *-leş* ekiyle türetildiğini belirtmiştir. *Taş-la-şmak, pay-la-ştılar, kucak-la-ştık* örneklerinde *-le*'den sonra gelen *-ş*'yi işteşlik eki olarak göstermiştir (Gencan 1971, 255-256).

Gencan'ın *-le* ekiyle türetilmiş biçimlerinin olmadığını söyleyerek *-len* ekiyle türetilmiş fiiller adı altında verdiği kısımdaki örnekler içerisinde *öfkelen-* fiilinin günümüz Türkçesi yazı dilinde *öfkele-* biçiminde *+IA-* alt tabanlı kullanımının olmamasına karşın *öbkele-* “öfkelenmek, kızmak” (IrKB, 58) şekliyle Uygur Türkçesinde yer alan kullanımıyla karşılaşılmaktadır. Bununla beraber bu örnekler içerisinde yer alan *seslen-* fiili için *sesle-* hlk. “1. Dinlemek, kulak vermek. 2. Çağırarak” (TS, 2078) şeklinde günümüz Türkçesinde yer alan kullanımı da bulunmaktadır.

Hacıeminoğlu, eki (*gerçeklen- < gerçek-le-n-, gönüllenen- < gönül-le-n-, hizmetlen- < hizmet-le-n-*) örnekleriyle birlikte eki *-la-n-/-le-n-* biçimlerinde ele almıştır (Hacıeminoğlu 1991, 220-221).

Ediskun, *-le-* eki için *vız*'dan *vızla-*, *çın*'dan *çınla-*, *par*'dan *parla-* vb. örnekleri vererek bugün bazı kelimelerde *-le-* eki yerine önemli anlam farklılaşmasıyla *-le-* ekinin genişlemiş biçimleri olan *-le(n)-, -le(ş)-, -le(t)-* eklerinin kullanıldığını dile getirir ve *ev-le(n)-, hoş-la(n)-, can-la(n)-* vb. örneklemde bulunur (Ediskun 1999, 224-225).

Karaağaç, bu konuyla ilgili “Türk dili tarihi içinde birleşik ekler yapıyor gibidir” diyerek *aciz > acizle-n-; aciz > acizle-ş-; ağır > ağırla-n-; ağır > ağırla-ş-; ağır > ağırla-t-; çiçek > çiçekle-n-; çiçek > çiçekle-ş-; dert > dertle-n-; dert > dertle-ş-; dil > dille-n-; dil > dille-ş-; kuşku > kuşkulan-n-; tüy > tüyle-n-; sinir > sinirle-n-* ... örneklerini verip “İşlekliliği tam olan bir ek olarak, genellikle ad köklerine getirilen bu ekten sonra *-n-, -ş-* ve *-t-* gibi eylemden eylem yapan ekler geldiğinde ortaya çıkan, *-la-n-, -la-ş-* ve *-la-t-* yapılarını ayrı ekler olarak görmek, anlamsızdır” demektedir (Karaağaç 2012, 308).

Kasapoğlu Çengel, *+la-/+le-* ekiyle yapılmış bazı fiillerin bu şekilleriyle kullanılmayıp veya kullanımdan düşüp sonlarına fiilden fiil yapma eki *-n-, -ş-, -t-* alarak bu şekilleriyle kullanıldığını ve böyle fiillerde *+la-/+le-* diğer fiilden fiil yapma ekleriyle birleşerek tek bir ek haline gelmiş gibi olduğunu ifade etmektedir. Kırgız Grameri'nde de alt tabanı kullanılmayan böyle fiillerin olduğunu belirtmektedir (Kasapoğlu Çengel 2005, 130).

Akalın, ekin geçişli fiiller türetme eğiliminin daha fazla olduğunu belirterek başlangıçta ekin geçişli fiiller türetmekte olduğunu, geçişsiz fiillerin daha sonra artmaya başladığını dile getirmiştir. Bu sebeple *+IA-n-, +IA-ş-* biçiminde ayrı ayrı isimden fiil yapan bir ek bulunmadığı kanısında olduğunu ifade ederek önce *+IA-* ekiyle isimlerden fiil türetildiği daha sonra çatı eklerinin kullanıldığını belirtmiştir. Çatı eklerinin kullanılış sebebinin ise türetilen fiilin geçişsizliği ile ilgili olduğu konusunda bir değerlendirmede bulunmuştur (Akalın 1995, 96).

Bu konuda Cin, Türkçenin isimden fiil yapım ekinin *+IA-* olduğunu ve *+IA-n-, +IA-t-, +IA-ş-*'li yapıların *+IA* ekinden genişleyen, fiilden fiil yapan ekler olup Türkçenin isimden fiil yapım eki arasında değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmiştir (Cin 2016, 16).

Çalışmada Eski Türkçeden günümüze kadar geçen zaman dilimi içerisindeki yazılı söz varlığından hareketle *+IA-* alt taban ve *+IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-* üst taban kullanımları üzerinden belirlenen yapıları günümüz Türkçesiyle mukayese ederek; belirlenen kullanımlar neticesinde *+IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-* eklerinin birleşik bir ek olarak *+IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-* biçiminde Türkçenin isimden fiil yapım ekleri içerisinde ele alınıp alınmaması hakkında bir değerlendirme yoluna gidilmiştir.

Tarihî Türk Lehçelerinde +IA- Alt Tabanlı Yapıların Günümüz Türkçesiyle Mukayesesi

Tarihî Türk Lehçelerinde +IA- Alt Tabanında Yer Alan Ancak Günümüzde Kullanımı Bulunmayan Yapılar	Tarihî Türk Lehçelerinde +IA- Alt Tabanı ile Yer Almakla Birlikte Günümüz Türkçesinde +IA- Alt Tabanlı Kullanımları Bulunmayan +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- Üst Tabanlarında veya Yardımcı Fiillerle Karşılanan Yapılar			
+IA-	+IA-n-	+IA-ş-	+IA-t-	Yardımcı Fiil
adıgla- “ayılaşmak, ayı gibi olmak” (KB, 2311)		aylaş- “kaba saba, görgüsüz biri durumuna gelmek” (TS, 204)		
adırtla- “ayırt etmek, bölmek, tefrik etmek” (Üİ, 100b5)				ayırt etmek “birkaç şeyi birbirinden ayıran niteliği anlamak, tefrik etmek, temyiz etmek” (TS, 205)
avlavla- “telhîb etmek, aevlemek, şulelenmek” (ŞSL, 54)	avlen- “1. Yanmaya başlamak. 2. Sıcaklığı artmak. 3. Heyecanlanmak. 4. mec. Şiddeti artmak. 5. mec. Öfkelenmek.” (TS, 91)			
alçakla- “Tahkir etmek. Tenezzül, tedenni, tabasbus etmek.” (LO, 14)		alçaklaş- “alçak duruma gelmek” (TS, 86)		
altunla- “altınla süslemek” (ME, 65-8)		altınlaş- “altın durumu almak” (TS, 107)		
anaçla- “kocamak, irileşmek, kurnaz olmak” (LO, 18)		anaçlaş- “anaç duruma gelmek” (TS, 118)		
arslanla- “arslanlaşmak, arslan gibi olmak” (KB, 2314)		arslanlaş- “yiğitleşmek, korkusuz duruma gelmek” (TS, 168)		
aşşıla- “kâr etmek, kazanç sağlamak” (TZ) (KıpçTS, 14)	asılan- “bir şeyden yarar sağlamak, intifa etmek.” (TS, 164)			
‘aşıkla- “aşık olmak, sevmek, gönlünü kaptırmak” (DK, 98-6)				âşık olmak “sevmek, tutulmak” (TS, 174)
ağla- “atlanmak, ata binmek” (HŞ, 4069)	atlan- (I) “Ata binmek. 2. At edinmek.” (TS, 186)			
aydınl- “ışık oldu, parladı, ışıkladı” (Kİ, 8)	aydınlan- “1. Aydınlık olmak, 2. mec. Bir sorun üzerine gereği kadar bilgi edinmek, tenevvür etmek.” (TS, 202)	aydınlaş- “aydın niteliği kazanmak” (TS, 202)	aydınlat- “1. Karanlığı giderip görünür duruma getirmek, ışıklandırmak” (TS, 202)	
azādla- “serbest bırakma” (KFT,				azat etmek “1. serbest bırakmak,

144b/35)				salıvermek; 2. esk. köle ve cariyelerin özgürlüğünü geri vermek.” (TS, 214-215)
balçıkla- “çamur sürmek” (TA, 44a/2)		balçıklaş- “balçık durumuna gelmek” (TS, 242)		
balabanla- “1. İrileşmek, şişmek, iri ve şişman olmak. 2. Lâkırdıyı ağızda çiğneyip sarhoş gibi söylemek.” (KAT, 99)		balabanlaş- “balaban duruma gelmek, irileşmek” (TS, 242)		
bayramla- “bayram etmek” (ME, 102-4)		bayramlaş- “birbirinin bayramını kutlamak” (TS, 289)		bayram etmek (veya yapmak) “çok sevinmek” (TS, 288)
bellüle- “belli etmek, tayin etmek” (TTS, 498)				belli etmek “1. Açıklamak, iyice görünür ve anlaşılır bir duruma getirmek. 2. mec. Sezdirmek, hissettirmek” (TS, 305)
buzla- “donmak, buzlamak” (İM, 109b/6)	buzlan- “buzla kaplanmak, buz tutmak” (TS, 421)	buzlaş- “buz durumuna gelmek” (TS, 421)		
câsusla- “câsuslamak, câsusluk etmek” (DK, 90-2)				casusluk etmek “casus olarak çalışmak” (TS, 446)
cıvıkla- “avuçlayıp sıkarak özleştirmek, yumuşatmak” (LO, 79)		cıvıklaş- “cıvık duruma gelmek” (TS, 461)		
çapağla- “gözde çapak olmak” (MR, 18b/3)	çapaklan- “çapak oluşmak” (TS, 494)			
çeyizle- [Zebanzedi: <i>cehizlemek</i>] “1. Geline çeyiz vermek, gelinin çeyizini tedarik ve izhar etmek. 2. (Bir fakire) muhtaç olduğu mühimmat ve levazımı vermek.” (KAT, 205)				çeyiz düzmek “çeyiz hazırlamak” (TS, 528)
çığırta- “çığır açmak; çığır açmağa yönelmek; karda ayağıyla yol açmak” (DLT III, 331-24)				çığır açmak “bir alanda yeni bir yol, yöntem başlatmak” (TS, 529)
çirkinle- “Çirkin olmak, çirkinleşmek. = <i>ft.</i> Çirkin addetmek, zem ve takbih etmek.” (KAT, 215)		çirkinleş- “çirkin bir duruma gelmek” (TS, 550),		
daldala- “bir şeyin arkasına girip saklanmak” (FK, 523/3)	daldalan- hlk. “gölgeli yere saklanmak” (TS, 583)			

da'vile- “dâvâ etmek, hesap sormak” (DK, 128-12)		davalaş- “birbiri aleyhinde mahkemeye başvurmak” (TS, 598)		dava etmek “hukuksal korunmanın bir hüküm ile sağlanması için yargı organlarına başvurmak” (TS, 598)
debele- “çırpınmak” (YZ, 93r11)	debelen- “1. Bir acının etkisiyle veya bir baskıdan kurtulmak için çırpınmak. 2. Çırpınmak, tepinmek, kımıldanmak. 3. mec. Boşuna uğraşıp durmak.” (TS, 604)			
dille- “bir kimse hakkında dedi kodu yapmak, bir kimseyi çekiştirmek, zemmetmek” (TTS, 1156)	dillen- “1. Çocuk konuşmaya başlamak. 2. Konuşma yeteneği olmayan varlık konuşmak, dile gelmek. 3. Onaylanmayan bazı davranışlar yüzünden hakkında dedi kodu yapılmak, dile düşmek.” (TS, 667)	dilleş- “1. Karşılıklı tatlı tatlı söyleşmek. 2. hlk. Dırlaşmak.” (TS, 667)		
dirile- “diri duruma getirmek” (KBD, G.1236/6)		dirileş- “bitkin, pörsümüş veya solmuşken yeniden diri duruma gelmek” (TS, 676)		
dua- “dua etmek” (TTS, 1247)				dua etmek “Tanrı’ya yalvarmak” (TS, 720)
eble- “evlendirmek” (ETYSVİ, 520)	evlen- “erkekle kadın, aile kurmak için yasya uygun olarak birleşmek, izdivaç etmek” (TS, 837)			
edible- “terbiye vermek, hizaya getirmek” (MT, 38b-10)	edeplen- “uslanmak, ince ve terbiyeli olmak” (TS, 755)			
eksikle- “azaltmak” (KFT, 417b/27-28)	eksiklen- “eksiklik duymak” (TS, 771)			
emekle- “çalışmak, çabalamak” (KAT, 301)				emek çekmek “bir işte çok çalışarak yorulmak” (TS, 793), emek harcamak “çaba göstermek” (TS, 793), emek vermek “bir şeyin meydana gelmesi için özenli bir biçimde ve çok çalışmak” (TS, 793)
enginle- “engine vurmak, engine salmak, açılmak,		enginleş- “engin bir durum almak” (TS, 801)		

açmak” (LO, 135)				
esâsla- <Ar.+T. “temellendirmek, kurmak” (EATKT, 212a/3)	esaslan- “1. Temeli sağlamlaşmak, temelleşmek. 2. Kökleşmek.” (TS, 814)			
habsle- “tutmak, bırakmamak” (MG, 103a-9)				hapsetmek “1. Bir suçluyu hapisaneyeye koymak. 2. Bir yere kapatıp salıvermemek. 3.Engellemek, sınırlamak. 4. mec. Bir kimseyi veya bir şeyi boşu boşuna tutmak, alıkoymak” (TS, 1044)
hâkla- <Ar.+T. “gerçek, doğru olduğunu kabul etmek” (NF, 335-1)				hak vermek “birinin düşüncesini, davasını, iddiasını doğru bulmak” (TS, 1026)
hâkla- “ödemek, ifâ itmek, borcu edâ ve va‘deye vefâ eylemek” (ŞSL, 333)		haklaş- hlk. “İki taraf birbirine hakkını verip alacak verecekleri kalmamak, ödeşmek” (TS, 1029)		
harâbla- <Ar.+T. “harap etmek” (EATKT, 352b/3)				harap etmek “harap duruma getirmek” (TS, 1046)
harâmla- < Ar. + T. “yasaklamak” (HŞ, 2672)				haram etmek “ bir kimseye bir şeyden umduğu yarar ve rahatı tattırmamak” (TS, 1045)
hâşilla- <Ar.+T. “ortaya çıkarmak, elde etmek” (ÇGT, 168/11)				hasıl etmek “ortaya çıkarmak” (TS, 1053)
hekle- “helâk etmek” (TTS, 1909)				helak etmek “1. Öldürmek, ortadan kaldırmak. 2. mec. aşırı derecede yormak, bitkin duruma getirmek” (TS, 1079)
hoşla- “hoşlanmak, beğenmek” (ŞT, 69a- 11)	hoşlan- “hoşuna gitmek, hoş bulmak, hazzetmek, sevmek” (TS, 1112)	hoşlaş- “1. Hoş duruma gelmek. 2. İyilik hissetmek. 3. hlk. Birbirinden hoşlanmak” (TS, 1112)		
hürmetle- “saygı göstermek, ikram etmek” (İM, 46b/7)				hürmet etmek “saymak, saygı göstermek” (TS, 1121)
utla- “köpekletmek; söğmek” (DLT I, 286-2)	ütlen- “terbiyesizce davranmak” (TS, 1234)	itleş- kaba “itlenmek” (TS, 1234)		
irigle- “irinlenmek” (ME, 36-4)	irinlen- “yarada irin oluşmak, iltihaplanmak,			

	cerahatlanmek” (TS, 1204)			
irkäklü- “Erkekleşmek, kişileşmek” (EUTS, 97)	erkeklen- “kabadayılık gösterisinde bulunmak” (TS, 810)	erkekleş- “1. Çocukluk çağından çıkıp erkeklik çağına girmek. 2. mec. Kız , kadın erkek gibi sert davranışlar kazanmak.” (TS, 811)		
işkille- “şüpheye düşürmek, şüphe vermek” (TTS, 2119)	işkillen- “işkilli duruma gelmek, pirenlemek” (TS, 1225)			
kardeşle- “fidan, kökten, filizler sürüp çoğalmak” (LO, 214)	kardeşlen- hlk. “1. Ekin bir kökten birkaç sap birden üremek. 2. Kardeş sahibi olmak” (TS, 1325)			
kepazele- ft. bk. kepazelet- . (KAT, 624)				kepaze etmek “utanılacak bir duruma düşürmek” (TS, 1391)
küçikle- “küçük saymak” (DLT III, 341-13)		küçükleş- “değerini yitirmek” (TS, 1553)		
kirle- “kirli ve murdar etmek, telvis eylemek” (KAT, 656)	kirlen- “1. Kirli duruma gelmek, pislenmek. 2. Kadının ırzına geçilmek, iffeti bozulmak, lekelenmek. 3. Kadın aybaşı olmak. 4. mec. Onuru lekelenmek.” (TS, 1447)		kirlet- “1. Kirli duruma getirmek, pisletmek. 2. Küçük veya büyük abdestini yapmak, pislemek. 3. Kadının ırzına geçmek, namusuna zarar vermek. 4. mec. Namusuna, onuruna zarar verecek bir suç yüklemek, lekelemek.” (TS, 1447)	
kälinlä- “evlenmek” (EUTS, 104)				gelin olmak “kız, evlenmek” (TS, 921)
kokoza- “züğürt olmak, parasız kalmak” (KAT, 660)	kokoza- “argo Parasını tüketmek, parasız kalmak” (TS, 1458)			
köhnele- “eskimek, yıpranmak” (NbDS, G.388/10)		köhneleş- “köhne duruma gelmek” (TS, 1495)		
köpükle- “köpüklenmek” (ME, 182-1)	köpüklen- “üstü köpük bağlamak” (TS, 1501)			
körle- “iptal etmek, kapanmak, çıban yol, iltiyâm, tatil” (LO, 249)	körülen- “körleşmek” (TS, 1503)	körleş- “1. Kesmez, işlemez veya yararlanılmaz duruma gelmek. 2. mec. Değer,	körlet- “1. Keskinliğin azalmasına veya	

		önem veya yeteneğini yitirmiş duruma gelmek.” (TS, 1503)	yitirilmesine sebep olmak. 2. mec. Değer ve yeteneklerinin yitirilmesine sebep olmak.” (TS, 1503)	
kurtla- “kurt çıkarmak” (DLT III, 447-3)	kurtlan- “1. İçinde veya üzerinde kurt üremek. 2. mec. Rahat oturmayıp telaş ve sabırsızlık göstermek. 3. mec. Sürekli kıvıldanmak. 4. mec. Bir yerde çok oturmaktan bıkarak gezme gereği duymak” (TS, 1535)	kurtlaş- “kurt durumuna gelmek, kurt gibi olmak” (TS, 1535)		
küçle- “güçlenmek, kuvvetlenmek (TZ)”(KıpçTS, 167)	güçlen- “güçlü duruma gelmek, kuvvetlenmek” (TS, 995)			
küçükle- “tahkir ve tezlil etmek, küçük nazarıyla bakıp ehemmiyet vermemek” (KAT, 696)		küçükleş- “değerini yitirmek” (TS, 1553)		
küyele- “güyelenmek” (ME, 99-1)	güvelen- “her yer güveyle dolmak” (TS, 1012)			
lakabla- <Ar.+T. “lâkap takmak” (MR, 211b/9)				lakap takmak “bir kimseye onun bir özelliğini belirtecek bir ad vermek” (TS, 1572)
meville- <Ar.+T. “meyletmek, istemek” (YZ, 23v13)				meyletmek “1. Eğilmek. 2. mec. Gönül vermek” (TS, 1672)
mille- “çaylar taşıp kum getirmek” (LO, 280)	millen- “akarsuyun getirdiği kumlu, çamurlu toprak, bir yere yığılmak” (TS, 1683)			
murdarla- “Pisletmek, telvis etmek. = fl. Namünasip mahalde pislemek, defihacet etmek.” (KAT, 829)				murdar etmek “1. Kirlenmek, kullanılamaz hâle getirmek.2. Zıyan etmek, boş yere harcamak” (TS, 1712)
orakla- “mahsulü orakla biçmek, hasat etmek” (LO, 292)		oraklaş- “orak biçimini almak” (TS, 1808)		
ortakla- “ortak olmak, ortaklık etmek (TZ)” (KıpçTS, 205)		ortaklaş- “ortak olarak davranmak, ortak olmak, kolektifleşmek” (TS, 1816)		
ozanla- “gevezelik etmek, çok söylemek” (TTS, 3045)		ozanlaş- “şairleşmek” (TS, 1832)		

öbkele- “öfkelenmek, kızmak” (İrkB, 58)	öfkelen- “öfkelenmek işi” (TS, 1838)			
özle- “öz hâle getirmek, koyulaştırmak; pişirme, olgunlaştırma” (YE, 33r1)		özleş- “1. Öz durumuna veya özlü bir duruma gelmek. 2. Arılaşmak. 3. hlk. Tahıl olgunlaşmak” (TS, 1870), özleştir- “1. Öz durumuna getirmek, özlü durum kazandırmak, arılaştırmak. 2. Özleştirmecilik yapmak” (TS, 1870)		
payla- “pay ve hisse vermek” (KAT, 963)		paylaş- “1. Aralarında bölüşmek, pay etmek, üleşmek. 2. mec. Benimsemek, onaylamak” (TS, 1903)		pay etmek “bölüşmek, üleşmek” (TS, 1902), pay vermek “hisse vermek, bölüşmede bulunan parçalardan ayırmak” (TS, 1902)
peltekle- fl. ve: pelteklenmek (KAT,965)		peltekleş- “peltek duruma gelmek” (TS, 1908)		
pintile- “hasislikten pejmürde ve miskin olmak” (KAT, 973)		pintileş- “pinti duruma gelmek” (TS, 1925)		
sakalla- “sakallı olmak” (Bunun doğrusu “sakallanmak” olacaktır) (İBML, 58)	sakallan- “1. Sakallı duruma gelmek. 2. Sakalı çıkmak” (TS, 2012)			
sarığla- “sarılamak, sarı yapmak”(DLT III, 336-11)		sarılaş- “sarı bir renk almak, sararmak” (TS, 2036)		
sefer seferle- “sefere çıkmak, sefer halinde bulunmak” (TTS, 3361)				sefer etmek “gezmek, gezinti yapmak, yolculuk etmek” (TS, 2056)
sirkele- “-Bir şeye- sirke katmak; -baştan- sirke toplamak” (DLT III, 353-22)	sirkelen- “1. Birçok sirke türemek. 2. İçine sirke konmak” (TS, 2121)			
şaşkınla- “şaşkın olmak, şaşakalmak” (KAT, 1118)		şaşkınlaş- “şaşkın bir duruma gelmek” (TS, 2208)		
taçla- “taç giydirmek, tetevvüc etmek” (KAT, 1145)	taçlan- “1. Taç giymek. 2. mec. Değerli bir duruma gelmek” (TS, 2240)			
tatla- “aramak, aktarmak, bir şeye şeker ve kand ilâve etmek” (ŞSL, 206)	tatlan- “tat kazanmak, tadı gelmek, olgunlaşmak” (TS, 2284)			
tayakla- “dayak atmak, dövmek” (KE, 91r10)				dayak atmak “dövmek, sopa ile dövmek” (TS, 600)
tazıla- “tazı gibi kuru ve zayıf olmak”		tazılaş- “tazı gibi zayıflayıp incelmek” (TS,		

(KAT, 1180)		2292)		
tekziple- <Ar.+T. “yalanlamak” (MR, 264b/20)				tekzip etmek “yalanlamak, doğru olmadığını açıklamak” (TS, 2309)
türkle- “Türklerden saymak; -Araplara göre- acem, yanı Araptan başka, saymak” (DLT III, 446-1)		türkleş- “Türk olmak, Türk dilini ve Türklüğü benimsemek” (TS, 2402)		
usla- “anlamak, hayrı şerden ayırd etmek (Oğuzca)” (DLT I, 286-16)	uslan- “1. Yadırganan, ayıplanan davranışlardan vazgeçmek, davranışlarına düzen vermek. 2. Herhangi bir olaydan ders almak, akli başına gelmek” (TS, 2421)			
yakınla- “yaklaşmak (TZ)” (KıpçTS, 307)		yakınlaş- “1. Yakın duruma gelmek,yaklaşmak. 2. mec. Aralarındaki ilgi, sevgi daha güçlü bir duruma gelmek” (TS, 2507)		
yapurğakla- “yapraklanmak, yeşermek” (KE, 60r2)	yapraklan- “yaprakları çıkmak, yaprak oluşmak” (TS, 2530)			
yaramazla- “fena bildirmek” (TTS, 4329)		yaramazlaş- “çocuk söz dinlememek, rahat durmamak, yasak edilen şeyleri yapmakta ayak diremek” (TS, 2533)		
yasla- “yas tutmak” (ME, 35-8)	yaslan- (II) “yasa bürünmek, yas içinde olmak” (TS, 2544)			yas tutmak “1. Çok üzülmek, yasa bürünmek, matem tutmak 2. Duyulan acı ve üzüntüyü bazı davranışlarla belli etmek” (TS, 2541)
yaşla- “yaşlamak, yaş yaşamak, yaş sahibi olmak, yaş idrak etmek” (DK, 125-3)	yaşlan- “yaşı ilerlemek, ihtiyarlamak” (TS, 2548)			
yavuzla- “kötü bulmak” (DLT III, 342-23)	yavuzlan- hlk. “1.Yavuz gibi olmak, yavuz durumuna gelmek. 2. Sertleşmek, çetinleşmek, kabadayılaşmak” (TS, 2553)	yavuzlaş- hlk. “ 1. Yavuz duruma gelmek. 2. Sertleşmek, kabadayılaşmak” (TS, 2553)		
yemişli- “yemiş, meyva vermek” (KTKT, Kök:	yemişlen- “ağaçlar meyve vermek” (TS, 2571)			

109r/9=006/141)				
yırağla- “ıraqlamak, teb’id” (ŞSL, 641)		waklaş- “uzaklaşmak” (TS, 1124)		
yirle- “yerleştirmek maḥalline važ’ eylemek, yerine kımak, yeksān eylemek” (ŞSL, 642)		yerleş- “1. Yerine iyice oturmak, yerinde sabit olmak. 2. Yer bulup oturmak. 3. Çalışmak üzere bir iş yerine başlamak. 4. Bir yerde oturmaya,yaşamaya başlamak. 5. Eşyayı yerli yerine koymak. 6. Rahat bir biçimde oturmak. 7. Yaygın duruma gelmek, tutunmak. 8. mec. Alışılmak, kullanılır olmak. 9. Sınav sonucuna göre herhangi bir eğitim kurumunda okumaya hak kazanmak,okumaya başlamak” (TS, 2580)		
yoğunla- “kalınlaşmak” (TTS, 4634)		yoğunlaş- “1. Yoğun duruma gelmek, tekâsüf etmek, konsantre olmak. 2. mec. Bütün dikkatini bir konu üzerinde toplamak” (TS, 2599)		
yumuşakla- “yumuşamak, yaltaklanmak” (KTKT, Ünlü: 418v/6=068/009)		yumuşaklaş- “yumuşak bir duruma gelmek, yumuşamak” (TS, 2616)		
zebunla- “zayıf ve kuvvetsiz düşmek, zayıflamak” (KAT, 1355)		zebunlaş- “zebun bir duruma gelmek, zayıflamak” (TS, 2648)		
ziyafetle- “ziyafet çekmek” (TTS, 4808)				ziyafet çekmek (veya vermek) “konukları yemekli ağırlamak” (TS, 2662)
ziyānla- “zarar vermek” (KTKT, Kök: 93r/4=005/105)				ziyan etmek “ 1. Yersiz, boş yere harcamak. 2. Zarara uğratmak” (TS, 2662)

Tarihî Türk lehçelerinde kullanımları doğrultusunda ele alınan bu fiiller içerisinde +IA- eki ile kullanılan ancak günümüzde kullanımı bulunmayan 943 kelime tespit edilmiştir: *adırtla-* “ayırt etmek, bölmek, tefrik etmek” (Üİ, 100b5); *ançula-* “takdim etmek, teslim etmek” (OY, KT D32); *aḥsumla-* “sarhoş olarak kavga etmek” (KB, 6140); *algışla-* “hayır dua etmek” (DM, 24a/14); *arbala-* “büyülemek, sihirlemek” (EUTS, 18); *cāsusla-* “cāsuslamak, cāsusluk etmek” (DK, 90-2); *çapağla-* “gözde çapak olmak” (MR, 18b/3); *esāsla-* “temellendirmek, kurmak” (EATKT, 212a/3); *inçıkla-* “hıçkırarak ağlamak, inlemek, hıçkırarak, feryat etmek” (EUTS, 86); *ırkla-* “kâhinlik etmek, ırk (fal)a bakmak” (DLT III, 443-9); *munla-* “üzülmek, sıkılmak” (KE, 218v/17); *öbkele-* “öfkelenmek, kızmak” (İrkB, 58); *yirle-*“yerleştirmek maḥalline važ’ eylemek, yerine kımak, yeksān eylemek” (ŞSL, 642)vb. Ancak bu fiiller içerisinde günümüzde kullanılmamakla birlikte bir takım +IA- ekli yapıların *yapmak, etmek* gibi yardımcı fiiller ile günümüzde karşılanarak kullanıldığı veya ekin üst tabanlı biçimleriyle kullanımda olduğu

görülmektedir: *adırtla-* “ayırt etmek, bölmek, tefrik etmek” (Üİ, 100b5) > *ayırt etmek* (TS, 205); *câsusla-* “câsuslamak, câsusluk etmek” (DK, 90-2) > *casusluk etmek* (TS, 446); *çapağla-* “gözde çapak olmak” (MR, 18b/3) > *çapaklan-* (TS, 494); *esâsla-* “temellendirmek, kurmak” (EATKT, 212a/3) > *esaslan-*, *esaslandır-* (TS, 814); *öbkele-* “öfkelenmek, kızmak” (IrkB, 58) > *öfkelen-*, *öfkelenir-* (TS, 1838); *yirle-* “yerleştirmek mahalline vaz’ eylemek, yerine kırmak, yeksân eylemek” (ŞSL, 642) > *yerleş-*, *yerleştir-* (TS, 2580-2581); vb. Bu yapıda bulunan 117 kelime tespit edilmiştir.

Türkçenin ilk yazılı metinlerinden günümüze değin tarihî Türk dili metinleri kapsamında +*IA-* ekiyle türetilmiş 1483 kelime tespit edilmiştir: *aceble-*; *açığla-*; *adhakla-*; *adhutla-*; *arşınla-*; *arşlanla-*; *aşşamla-*; *algışla-*; *bagırla-*; *balçıkla-*; *bayramla-*; *biçekle-*; *bitikle-*; *bitle-*; *casûsla-*; *da‘vile-*; *duala-*; *eble-*; *edebte-*; *efsûnla-*; *emgekle-*; *endâzele-*; *esenle-*; *fârmânla-*; *gerçekle-*; *habsle-*; *hakla-*; *hisabla-*; *horla-*; *hormatla-*; *hoşla-*; *ısparla-*; *ille-*; *imle-*; *kalburla-*; *karıla-*; *karışla-*; *loğla-*; *nişânla-*; *olcala-*; *ozanla-*; *öbkälä-*; *ögle-*; *pisle-*; *rüstemle-*; *sevünçle-*; *şaykalla-*; *talula-*; *tağgala-*; *udhuzla-*; *udıkla-*; *yalğanla-*; *yamanla-*; *yazukla-*; *zindânla-*; *ziyafetle-* vb...

Tarihî Türk lehçelerinde ele alınan fiiller içerisinde +*IA-* eki ile kullanılan ve günümüzde de bu kullanımlarını devam ettiren kelime sayısı 540’tır: *abla-* > *avla-*; *açığla-* > *açıkla-*; *adımla-* > *adımıla-*; *angla-* > *anla-*; *arığla-* > *arula-*; *bagla-* > *bağla-*; *bäklä-* > *bekle-*; *işlä-* > *işle-*; *kılıçla-* > *kılıçla-*; *künile-* > *günüle-*; *otla-* > *otla-*; *ötle-* > *öğütte-*; *sakla-* > *sakla-*; *sözle-* > *söyle-*; *tağla-* > *dağla-*; *tanukla-* > *tanıkla-*; *tanğla-* > *tanla-*; *taşla-* > *taşla-*; *tävlä-* > *tavla-*; *ucuzla-* > *ucuzla-*; *uluğla-* > *ulula-*; *yalğanla-* > *yalanla-*; *yangkula-* > *yankıla-*; *yañıla-* > *yenile-*; *zorla-* > *zorla-* vb...

Tarihî Türk Lehçelerinde +*IA-n-*, +*IA-ş-*, +*IA-t-* Üst Tabanlı Yapıların Günümüz Türkçesiyle Mukayesesi

Tarihî Türk Lehçelerinde Kullanılmakla Birlikte Günümüzde Kullanımı Bulunmayan + <i>IA-n-</i> , + <i>IA-ş-</i> , + <i>IA-t-</i> Ekli Yapılar	Tarihî Türk Lehçelerinde + <i>IA-n-</i> , + <i>IA-ş-</i> , + <i>IA-t-</i> Üst Tabanında Kullanılmakla Birlikte Günümüzde Bu Şekilleriyle Kullanılmayıp Farklı Genişlemiş Biçimlerle Karşılanan Yapılar		
+ <i>IA-n-</i> , + <i>IA-ş-</i> , + <i>IA-t-</i>	+ <i>IA-n-</i>	+ <i>IA-ş-</i>	+ <i>IA-t-</i>
<i>ağırlan-</i> “durumu ağırlaşmak, çakılıp kalmak” (EATKT, 179b/7)		<i>ağırlaş-</i> “1. Ağır duruma gelmek. 2. Sıkıcı ve bunaltıcı bir durum almak. 3. Gökyüzü bulutlu ve karanlık, iç karartıcı bir hâl almak. 4. Yavaşlamak. 5. Gebe kadın doğurması yaklaşmak. 6. Yiyecek bozulmaya yüz tutmak. 7. Organ görevini yapamaz duruma gelmek. 8. mec. Ağırbaşlı olmak. 9. mec. Güçleşmek, zorlaşmak.	

		10. mec. Hasta tehlikeli duruma gelmek, fenalaşmak.” (TS, 42)	
ahmaklan- “tehâmuk, avanak olmak” (LO, 543)		ahmaklaş- “1. Aptallaşmak. 2. mec. Bir an için şaşalayıp bocalamak” (TS, 56)	
alçaklat- “azaltmak, alçak etmek” (LO, 14)		alçaklaş- “alçak duruma gelmek” (TS, 86)	
aptallan- “aptallanmak” (TZ) (KıpçTS, 10)		aptallaş- “zekâsını işletemez olmak, alıklaşmak, ahmaklaşmak” (TS, 138)	
aralaş- “karışmak, girişmek, kendisini ortaya atmak, sirkeleşmek” (ŞSL, 33)	aralan- “1. Biraz açılmak, aralık olmak. 2. Araya zaman girmek. 3. Gitmek, uzaklaşmak, yanından ayrılmak.” (TS, 143)		aralat- “aralık duruma getirtmek, biraz açtırmak” (TS, 143)
arķalaş- “yardım etmek, muavenet etmek” (KTKT, Ünlü:284r/4=028/048)	arķalan- “kendisine yardım edilmek, destek olunmak” (TS, 153)		
arşlanlan- “sonradan hamiyete gelmek, büyüyüp yiğit olmak, salâbetleşmek” (LO, 23)		arşlanlaş- “yiğitleşmek, korkusuz duruma gelmek” (TS, 168)	
arıkkan- “etsiz ve lâgar olmak, zayıflamak.” (KAT, 64)		arıkkanlaş- “arık(II) olmak” (TS, 149)	arıkkanlat- “arık(II) duruma getirmek” (TS, 149)
atlat- “ata bindirmek” (ETYSVİ, 540); atlaş- “at ortaya koyarak bahse girmek, atı öndül koyarak yarış etmek.” (DLT II, 114-23)	atlan- (I) “Ata binmek. 2. At edinmek.” (TS, 186)		
avârelen- “avareleşmek” (ŞGD, G.231/10)		avareleş- “aylaklık etmek” (TS, 190)	
balabanlan- “İrileşmek, tık bas doyup şişmek. Lâkırdıyı ağızda yiyirip karışık söylemek, sarhoş gibi ağır söylemek.” (LO, 37)		balabanlaş- “balaban duruma gelmek, irileşmek” (TS, 242)	
başkalan- “başka hale gelmek” (KçzİMD, 452)		başkalanlaş- “1. Başka bir varlığa, niteliğe dönüşmek, değişmek,	

		farklılık kazanmak. 2. Biçim değiştirmek, istihale etmek. 3. mec. Kötüleşmek, bozulmak.” (TS, 274)	
bıçaklaş- “birbirine bıçak saplamak” (TTS, 537)	bıçaklan- “bıçaklama işine konu olmak” (TS, 327)		bıçaklat- “bıçakla saldırıyı tahrik etmek, bıçakla saldırtmak ve yaralamak” (TS, 327)
bilgelen- “akıllanmak, akıllılaşmak” (DLT III, 202-11)		bilgeleş- “bilge durumuna gelmek” (TS, 338)	
bilet- “biletlemek” (DLT II, 310-14)	bilen- “1. Bileme işine konu olmak, keskin duruma getirilmek. 2. mec. Bir işe yoğun bir biçimde hazırlanmak, konsantre olmak. 3. mec. Hırslanmak, aşırı derecede istemek” (TS, 336)		
borçlaş- “borç etmek” (ME, 124-5)	borçlan- “1. Karşılığını sonra vermek şartıyla birinden para veya bir şey almak, istikraz etmek. 2. mec. Manevi bir yükümlülük altına girmek” (TS, 379)		
boşlan- “terkedilmek” (TTS, 641)		boşlaş- “boş bir duruma gelmek” (TS, 384)	boşlat- “boşlama işini yaptırmak” (TS, 385)
boylaş- “boy ölçüşmek” (TTS, 648)	boylan- “boyu uzamak” (TS, 389)		boylat- “boylama işini yaptırmak” (TS, 389)
buştulaş- “müjdeleşmek” (ME, 196-4)	müjdelen- “muştulanmak” (TS, 1724)		
cevaplaş- “muhâvere etmek, konuşmak” (MBHKT, 258b-8=58/1)	cevaplan- “cevaplama işi yapılmak, yanıtlanmak” (TS, 457)		
cıvıklan- “Çamur ziyade olup özleşmek. Mizaç titiz, bulaşık olmak, sokaklar cıvık çamur olmak.” (LO, 79)		cıvıklaş- “cıvık duruma gelmek” (TS, 461)	
cumbalaş- “sarmak” (LO, 80)			cumbalat- “cumbalama işini yaptırmak” (TS, 472)
çiftlet- “evlendirmek” (TİKT, 40b/5)	çiftlen- “ikili duruma getirilmek” (TS, 544)	çiftleş- “1. Bir şey tekken bir tanesinin daha katılmasıyla iki olmak.	

		2. Erkek ve dişi hayvan veya bitki hücreleri döllenmek için bir araya gelmek.” (TS, 544)	
çetinlen- “hiddet ve şiddet izhar eylemek” (TTS, 871)		çetinleş- “çetin duruma gelmek” (TS, 525)	
çevüklen- “titiz davranmak; hızlanmak” (SN, 281-3)		çevükleş- “çevik duruma gelmek” (TS, 525)	
çirkinlen- “çirkin olmak, çirkinlik peyda etmek” (KAT, 215), çirkinlet- “çirkin etmek, çirkin göstermek, çirkinlik vermek” (KAT, 215)		çirkinleş- “çirkin bir duruma gelmek” (TS, 550)	
darlan- “Kasavet, eşya çekip büzülmek. İgzâb, dil-teng etmek, gücendirmek, i'zâb etmek” (LO, 110)		darlaş- “daralmak” (TS, 597)	
depeleş- “karşılıklı öldürmek” (TİKT, 215b/7)	tepelen- “tepeleme işi yapılmak” (TS, 2325)		tepelet- “tepeleme işini yaptırmak” (TS, 2325)
donuklan- “donuk olmak, fer ve cilâsı ve parlaklığı gitmek” (KAT, 268)		donuklaş- “donuk duruma gelmek” (TS, 706)	
durulat- “tortuyu dibe durdurup berrak etmek, tasfiye eylemek” (KAT, 275)	durulan- “1 Yıkılmış şeyler duru sudan geçirilmek. 2. İnsan, yıkandıktan sonra bir daha temiz su dökünmek” (TS, 726)	durulaş- “duru bir duruma gelmek” (TS, 726)	
eskilet- “eskilenmek, eskitmek ve eskimek yerine kullanılırsa da bu ikinci suret daha fasihtir” (KAT, 313)		eskileş- “eskimek” (TS, 817)	
eşeklen- “Merkep tedarik edip binmek, merkepli olmak. 2. Eşekçe fiil ve harekette bulunmak, eşeklik etmek.” (KAT, 316)		eşekleş- “çok anlayışsız ve kaba davranışlarda bulunmak” (TS, 823)	
fırlan- “Şiddetle, sesle atmak, fern. Uçurmak, bir şeyin kenarını sıçratmak.” (LO, 146)			fırlat- “hızla atmak, bulunduğu yerden dışarı atmak” (TS, 869)

fıslaş- “mahremane kulak kulağa söyleşmek” (LO, 146)	fıslan- “fıslama işi yapılmak” (TS, 871)		fıslat- “fıslama işini yaptırmak” (TS, 871)
ğavğālan- “dövüşmek, kavga etmek” YED (ÇTS, 385)		kavgalaş- “iki veya daha çok kimse birbiriyle kavga etmek” (TS, 1357)	
genişlen- “bollanmak, tevessü etmek, enli olmak” (KAT, 373)			genişlet- “geniş duruma getirmek” (TS, 929)
gerçeklen- “doğru bilmek, doğruluğuna inanmak” (TTS, 1655)		gerçekleş- “gerçek olmak, gerçek duruma gelmek, meydana gelmek, tahakkuk etmek” (TS, 931)	
güzellen- “güzel hale gelmek” (HD, 2832)		güzelleş- “güzel bir durum almak” (TS, 1015)	
hakklat- “ödetmek, ifâ itdirmek” (ŞSL, 333)		haklaş- hlk. “İki taraf birbirine hakkını verip alacak verecekleri kalmamak, ödeşmek” (TS, 1029)	
hırçılan- “aksilenmek, hırçınlaşmak” (TTS, 1917)		hırçınlaş- “hırçınlık etmek, hırçın davranmak” (TS, 1093)	
ılıklat-, ılıklan- bk. ılıtmak, ılınmak. (KAT, 476)		ılıklaş- “ılık duruma gelmek” (TS, 1124)	
ırgalat- “ırganmak, yerinde oynamak” (LO, 184)	ırgalan- “ırgalama işi yapılmak, sarsılmak, sallanmak.” (TS, 1125)		
ısmarlaş- “birbirine tavsiye etmek” (EATKT, 648b/3)	ısmarlan- “bir şeyin yapılması veya getirilmesi birine söylenmek” (TS, 1130)		ısmarlat- “ısmarlama işini yaptırmak” (TS, 1130)
ışıla- (ışala-, ışılaş-, ışıla-) “ışıldamak, parıldamak, lemean etmek” (TTS, 1989)			ışılat- “parıldatmak” (TS, 1133)
imzalaş- “imza verip almak, bir mukavelenamenin bir suretini imza edip vermekle beraber diğer suretini imza ettirip almak” (KAT, 512)	imzalan- “imzalama işi yapılmak” (TS, 1185)		imzalat- “imza attırmak” (TS, 1185)
inğleş- “inleşmek” (ŞHD, 142b-3)			inlet- “1. İnlemesine yol açmak. 2. mec.

			Çok eziyet vermek, eziyet çektirmek” (TS, 1194)
<i>işleş-</i> “çalışmak, çalışıp çabalamak” (Üİ, 112a 6) / <i>işleş-</i> “iş yapmakta yarış ve yardım etmek” (DLT I, 240-11)	<i>işlen-</i> “işleme işi yapılmak” (TS, 1226)		<i>işlet-</i> “1. İşlemesini sağlamak, çalıştırmak. 2. Bir şeyi, bir kimseyi, bir yeri kullanarak veya çalıştırarak yarar sağlamak. 3. Üzerine işleme yaptırmak. 4. Şaka ve bir takım yalanlarla sezdirmeden birini kandırmak veya onunla eğlenmek.” (TS, 1227)
<i>iyilen-</i> “iyi olmak, kemâl bulmak, bür', sıhhat, ıslâh” (LO, 197)		<i>iyileş-</i> “1. İyi duruma gelmek. 2. Hastalıktan kurtulmak, sağlığı yerine gelmek, salah bulmak.” (TS, 1236)	
<i>kalafatlat-</i> “(Gemi ve kayığı) kalafat ettirmek, kaplama tahtalarının aralarını tıkayıp ve üstüne zift sürdürmek.” (KAT, 569)	<i>kalafatlan-</i> “1. Kalafatlama işi yapılmak. 2. mec. Onarılmak, çekidüzen verilmek.” (TS, 1272)		
<i>kardaşlaş-</i> “birbirini kardeş saymak” (TTS, 2290)	<i>kardeşlen-</i> hlk. “1. Ekin bir kökten birkaç sap birden üremek. 2. Kardeş sahibi olmak” (TS, 1325)		
<i>karlat-</i> “kar yağdırmak” (DLT II, 347-26)	<i>karlan-</i> “1. Kar ile örtülmek, kar ile kaplanmak. 2. Ekranda görüntü siyah beyaz noktalarla kaplanmak.” (TS, 1333)		
<i>kartlan-</i> “1. Tazeliği geçip kart ve sert olmak. [Kartalmak sureti eskimiştir.] 2. Gençlik taraveti geçmek, büyümek, geçkin olmak.” (KAT, 598)		<i>kartlaş-</i> “kart duruma gelmek” (TS, 1340)	
<i>katulan-</i> “sertleşmek, dürüş ve haşin olmak” (KAT, 604)		<i>katulaş-</i> “1. Katı duruma gelmek. 2. mec. İz bırakmak, belirgin duruma gelmek.” (TS, 1350)	

katlat- “tahammül ettirmek, zora dayandırmak” (KE, 177v7), katlaş- “naçar kabul edip razı olmak” (KAT, 605)	katlan- “1. Katlama işi yapılmak. 2. mec. Hoş olmayan bir duruma, güç şartlara dayanmak, tahammül etmek.” (TS, 1352-1353)		
ķavīlen- “güçlenmek, sağlamlaşmak” (KE, 84v18)		ķavileş- “sağlamlaşmak, pekişmek” (TS, 1357)	
ķenetlet- “kenet ettirmek, kenet ile raptettirmek” (KAT, 624)	ķenetlen- “1. Kenetleme işine konu olmak. 2. İki uzay aracı birbirine monte edilmek. 3. mec. Bir konuda aynı tutum ve davranışı göstermek. 4. mec. Birbiriyle dayanışma içine girmek. 5. mec. Sıkıca birbirinin üzerine kapanmak, birbirine geçerek bağlanmak.” (TS, 1390)		
ķeskinlen- “Keskinleşmek, darıplı, hadid, şedit olmak, teşhiz, imha olunmak, tünd olmak, künd zıddı. Tagallüb etmek” (LO, 230)		ķeskinleş- “keskin duruma gelmek” (TS, 1399)	ķeskinlet- “keskin duruma getirmek” (TS, 1399)
ķılıçlan- “kılıç sahibi olmak” (DLT II, 267-15)		ķılıçlaş- “kılıçla dövüşmek” (TS, 1408)	
ķirlüş- “kirlenmek, pislenmek” (EUTS, 111)	ķirlen- “1. Kirli duruma gelmek, pislenmek. 2. Kadının ırzına geçilmek, iffeti bozulmak, lekelenmek. 3. Kadın aybaşı olmak. 4. mec. Onuru lekelenmek.” (TS, 1447)		ķirlet- “1. Kirli duruma getirmek, pisletmek. 2. Küçük veya büyük abdestini yapmak, pislemek. 3. Kadının ırzına geçmek, namusuna zarar vermek. 4. mec. Namusuna, onuruna zarar verecek bir suç yüklemek, lekelemek.” (TS, 1447)
ķizleş- “birbirinden gizlemek” (DLT II, 224-8)	ķizlen- “1. Kendi kendini gizlemek, saklanmak. 2. Gizlenilmek, gizli tutulmak.” (TS, 950)		ķizlet- “gizleme işini yaptırmak” (TS, 950)
ķoķulan- “koku hissetmek, koku almak” (YZ, 111v4)		ķoķlaş- “1. Birbirini koklamak. 2. mec. Anlaşmak, birbirini	ķoķlat- “1. Koklama işini yaptırmak. 2. mec. Yararlandırmak,

		sevmek.” (TS, 1458)	biraz vermek.” (TS, 1458)
kolaylat- “teshîl, tesyîr etmek, tehvîn, tesâhül, ihmal” (LO, 243)	kolaylan- “bir iş sonuna yaklaşmak, bitmek üzere olmak” (TS, 1461)	kolaylaş- “1. Kolay duruma gelmek. 2. Engel ve güçlükler ortadan kalkmak.” (TS, 1461)	
kollat- “kollamak” (MBHKT, 64b-10)	kollan- “kollama işine konu olmak veya kollama işi yapılmak” (TS, 1463)		
kopçalat- “kopça ile ilikletmek” (KAT, 666)	kopçalan- “kopça ile iliklenmek” (TS, 1480)		
köhnelen- “eskimek, yıpranmak” (NbDS, G.339/14)		köhneleş- “köhne duruma gelmek” (TS, 1495)	
kölât- “gölgelemek, örtmek” (KTKT, Ünlü: 272r/9=026/189)	gölgelen- “1. Gölge duruma girmek. 2. mec. Buğulanmak. 3. mec. Değerinin bilinmesi engellenmek” (TS, 960)		
köngülles- “heveslenmek” (ME, 197-4); köngüllet- “heveslendirmek” (ME, 66-2)	gönüllен- “gücenmek, darılmak, alınmak” (TS, 966)		
közleş- “görme işinde – gözlemekte- yarış etmek” (DLT II, 224-13)	gözlen- “gözleme işi yapılmak veya gözleme işine konu olmak” (TS, 986)		gözlet- “gözleme işini yaptırmak” (TS, 986)
közlen- “(ateş) közlenmek” (SSGT, 257/13)		közleş- “köz durumuna gelmek” (TS, 1510)	
kullan- “kul, köle edinmek” (KTKT, Ünlü: 267r/6=026/022)		kullaş- “kul durumuna gelmek” (TS, 1522)	
kurnazlan- “kendini kurnaz göstermek” (TTS, 2739)		kurnazlaş- “kurnazca davranmak, kurnazlık etmek” (TS, 1532)	
küçlet- “güçlendirmek” (ŞHD, 58a-12)	güçlen- “güçlü duruma gelmek, kuvvetlenmek” (TS, 995)		
küçüklet- “küçültmek, tasgîr” (LO, 259)		küçükleş- “değerini yitirmek” (TS, 1553)	
küflet- “küf tutturmak, rutubetli bir yerde bırakıp küf tutmasına sebep olmak” (KAT, 697)	küflen- “1. Küf oluşmak. 2. mec. Zamanı geçmek, köhneleşmek. 3. mec. Çalışma fırsatı bulamayıp özelliklerini veya yeteneğini yitirmek”		

	(TS, 1555)		
günüleş- “birbiriyle rekabet etmek” (TTS, 1878)	günülen- “günüleme işi yapılmak” (TS, 1009)		
mayalat- “bekletip, eskitip arttırmak, mayalandırmak” (LO, 275)	mayalan- “mayanın etkisiyle ekşiyip kabarmak” (TS, 1637) bk. <i>mâyelen-</i>		
miskinlen- “fakir ve biçare veya âciz ve dermânde olmak, acze duçar olmak” (KAT, 805)		miskinleş- “uyuşuk, tembel duruma gelmek” (TS, 1690)	
müşküllen- “güç ve müşkül olmak” (KAT, 879)		müşkülleş- “müşkül duruma girmek, güçleşmek, zorlaşmak” (TS, 1735)	
nallat- “nal taktırmak” (KAT, 902)	nallan- “nallanma işine konu olmak” (TS, 1748)		
oklaş- “ok atışmak” (ME, 206-6)	oklan- “okla vurulmak” (TS, 1791)		
ortalan- “yarıya gelmek, yarılanmak” (YE, 63r3)			ortalat- “ortalama işini yaptırmak” (TS, 1817)
öfkeleş- “biribirine öfkelenmek” (ME, 108-8)	öfkelen- “öfkelenmek işi” (TS, 1838)		
özlen- “özleşmek, öz hale gelmek, koyulaşmak” (TTS, 3168)		özleş- “1. Öz durumuna veya özlü bir duruma gelmek. 2. Arılaşmak. 3. hlk. Tahıl olgunlaşmak” (TS, 1870)	
paklat- “tathîr ettirmek, temizletmek” (KAT, 954)	paklan- “temizlenmek” (TS, 1876)		
paylan- “kendine hisse çıkarmak” (TTS, 3182)		paylaş- “1. Aralarında bölüşmek, pay etmek, üleşmek. 2. mec. Benimsemek, onaylamak” (TS, 1903)	
paylat- “tekdîr ve ta’zîr ettirmek” (KAT, 963)	paylan- “paylama işi yapılmak” (TS, 1903)		
pelteklen- “Peltek söylemek, peltek gibi telâffuz etmek. mec. Ziyade telâştan dil dolaşmak, doğru söyleyememek.” (KAT, 965)		peltekleş- “peltek duruma gelmek” (TS, 1908)	
peyleş- “pazarlıkta	peylen- “peyleme işi		

uyuşup bayi ile müşteri beyninde emniyet hasıl olmak için tarafeynden pey verilip alınmak” (KAT, 971)	yapılmak” (TS, 1920)		
pıhtılat- ft. ve: pıhtılaştırmak (KAT, 971)	pıhtılan- “içinde pıhtılar olmak” (TS, 1920)	pıhtılaş- “pıhtı durumuna gelmek” (TS, 1920)	
rahıqtılan- “rahat etmek” (ME, 192-4)			rahatlat- “rahatlamasını sağlamak, ferahlatmak” (TS, 1961)
sabunlat- “sabunla yıkamak, sabun sürdürmek” (KAT, 1008)	sabunlan- “sabunlama işi yapılmak” (TS, 1997)	sabunlaş- “sabun durumuna gelmek” (TS, 1997)	
saklaş- “saklaşmak, gizlenmek” (DLT II, 216-5)/ sa:klaş- “birlikte saklanmak” (HŞ, 4041)	saklan- “1. Kendini saklamak, gizlenmek. 2. Saklama işi yapılmak. 3. Niteliğini yitirmemesi için korumak” (TS, 2015)		saklat- “saklama işini yaptırmak” (TS, 2015)
sarplan- “doğumda güçlük çekmek” (TTS, 3322)		sarplaş- “sarp bir duruma girmek” (TS, 2040)	
sepilet- “deriyi tabaklatmak” (TTS, 3387)	sepilen- “sepileme işi yapılmak, tabaklanmak” (TS, 2068)		
sıklan- “müte’âkib olmak, te’âkub etmek” (LO, 342)		sıklaş- “sık duruma gelmek veya sıkça ortaya çıkmak, sık görülmek” (TS, 2094)	
şıralaş- “sıralanmak” (EATKT, 565b/7)	şıralan- “1. Sıra oluşturacak biçimde yer almak. 2. Sıraya, düzene konulmak” (TS, 2099)		şıralat- “sıralama işini yaptırmak” (TS, 2099)
sırlat- “sırlatmak” (DLT II, 346-8)	sırlan- “sırlama işi yapılmak” (TS, 2101)		
soğuklan- “soğuk bulmak veya soğuk saymak” (DLT II, 267-2)		soğuklaş- “1. Soğumak. 2. mec. İlgisiz, isteksiz, soğuk davranmak. 3. mec. Bir şey sevimsiz bir durum almak” (TS, 2130)	
tanelet- ya tanelendir- “tane tane ettirmek” (KAT, 1162)	tanelen- “1. Tanelere ayrılmak. 2. Taneler oluşmak” (TS, 2260)		
terlen- “terlemek” (DLT II, 242-26)			terlet- “1. Terlemesine sebep olmak. 2. mec.

			Sıkıntıya düşürmek, çokça yormak” (TS, 2331)
tikirleş- “yuvarlanmak, çevirilenmek, döndürülmek, devr olmak” (ŞSL, 274)	tekerlen- “1. Yuvarlanmak, dönmek. 2. mec. Durumu bozulmak, kötüye gitmek. 3. mec. Uğraşmak, peşinde koşmak, yuvarlanıp gitmek” (TS, 2303)		
tilkülen- “tilkilik etmek, yaltaklanmak” (DLT III, 202-22)		tilkileş- “kurnazlaşmak” (TS, 2356)	
tñlaş- “dinlemekte yarış etmek” (DLT III, 398-16)	dinlen- (II) “1. Dinleme işine konu olmak. 2. Önemsenmek, öğüdü yerine getirilmek.” (TS, 672)		dinlet- “dinlemesini sağlamak, söz geçirmek” (TS, 672)
tezlet- “acele etmek” (KK, 81b/8)		tezleş- “çabukluk kazanmak, çabuklaşmak(TS,2345)	
tuzlat- “tuzlatmak” (DLT II, 342-11)	tuzlan- “tuzlama işi yapılmak” (TS, 2395)		
uçuzlan- “ucuz bulmak, ucuz saymak” (DLT I, 292-20)			ucuzlat- “1. Fiyatını indirmek. 2. mec. Kolaylıkla elde edilir duruma getirmek” (TS, 2406)
ululat- “büyütmek” (TTS, 3954)	ululan- “1. Ululamak işi yapılmak. 2. Büyüklenmek, kibirlenmek” (TS, 2414)	ululaş- “ulu duruma gelmek” (TS, 2414)	
urlan- “şişip tümsek olmak, yumrulanmak, ur hasıl olmak” (LO, 396)		urlaş- “ur durumuna gelmek” (TS, 2420)	
uslat- “Te’ dip etmek, uslanmak, akıl başa gelmek, terbiye olmak, hilm gelmek. Kesb-i rüşd ve sükûn” (LO, 396)	uslan- “1. Yadırganan, ayıplanan davranışlardan vazgeçmek, davranışlarına düzen vermek. 2. Herhangi bir olaydan ders almak, aklı başına gelmek” (TS, 2421); uslandır- “uslanma işini yaptırmak” (TS, 2421)		
üçlen- “üç olmak, üçlenmek” (DLT I, 256-23)		üçleş- “üçe çıkmak, bir veya ikiyken üç olmak” (TS, 2443)	

ünleş- “çağrışmak” (ME, 197-1)	ünlen- “1. Çağrılmak, yüksek sesle bildirilmek. 2. Ün sahibi olmak, ün kazanmak, meşhur olmak.” (TS, 2447)		ünlet- “bağirtmek, çağirtmek” (TS, 2447)
yağmalaş- “yağmalamak” (TİKT, 37b/15)	yağmalan- “yağma edilmek” (TS, 2502)		yağmalat- “yağmalama işini yaptırmak” (TS, 2502)
yaklan- “yaklaşmak” (DK, 132-3)		yaklaş- “1. Arada az bir aralık kalacak biçimde ilerlemek, aradaki uzaklığı azaltmak veya büsbütün ortadan kaldırmak için ileri gitmek. 2. Benzemek, andırmak, uygun olmak. 3. Bir konuyu, bir sorunu ele alarak değerlendirmek. 4. Yakınlaşmak” (TS, 2509)	
yalğuzlan- “yalnız kalmak” (ME, 215-4)		yalnızlaş- “yalnız duruma gelmek, tenhalaşmak” (TS, 2515)	
yardımlan- “yardımını görmek, faydalanmak” (TTS, 4343)		yardımlaş- “karşılıklı yardımda bulunmak” (TS, 2536)	
yarulaş- “(İkiye) üleşmek, paylaşmak” (ME, 116-5)	yarılan- “yarısına varılmak” (TS, 2538)		
yavuklaş- “nām-zed itmek, yār olmak, yavuklamak, tekarrüb itmek, yakın” (ŞSL, 622)	yavuklan- hlk. “biriyle nişanlanmak” (TS, 2553)		
yawganlan- “yavan bulmak” (DLT III, 116-27)		yavanlaş- “1. Yavan duruma gelmek. 2. Yozlaşmak” (TS, 2552)	
yeğınlen- “galip duruma yükselmek, üstün gelmek” (TTS, 4480)		yeğınleş- “1. Güç duruma gelmek, şiddetlenmek. 2. mec. Üstün duruma gelmek” (TS, 2565)	
yèrlen- “yerleşmek, ikâmet etmek” (KE, 107v21)		yerleş- “1. Yerine iyice oturmak, yerinde sabit olmak. 2. Yer bulup oturmak. 3. Çalışmak üzere bir iş yerine başlamak. 4. Bir yerde oturmaya, yaşamaya başlamak. 5. Eşyayı yerli	

		yerine koymak. 6. Rahat bir biçimde oturmak. 7. Yaygın duruma gelmek, tutunmak. 8. mec. Alışılmak, kullanılır olmak. 9. Sınav sonucuna göre herhangi bir eğitim kurumunda okumaya hak kazanmak, okumaya başlamak” (TS, 2580)	
yıllat- “bir sene veya senelerce saklayıp eskitmek” (KAT, 1332)	yıllan- “1. Üzerinden bir veya daha çok yıl geçmek. 2. Bir yılını doldurmak” (TS, 2594); yıllandır- “yıllanma işini yaptırmak” (TS, 2594)		
yıraklan- “uzak bulmak” (DLT III, 115-7)		ıraklaş- “uzaklaşmak” (TS, 1124)	
yoğunlat- “kemale erdirmek, kalınlaştırmak” (TTS, 4634)		yoğunlaş- “1. Yoğun duruma gelmek, tekâsüf etmek, konsantre olmak. 2. mec. Bütün dikkatini bir konu üzerinde toplamak” (TS, 2599), yoğunlaştır- “yoğun duruma getirmek, teksif etmek” (TS, 2599)	
yoğsullan- “yoğsullanmak, fakirleşmek (TZ)” (KıpçTS, 326)		yoksullaş- “yoksul duruma gelmek, fakirleşmek” (TS, 2601)	
yumuşaklan- “yumuşamak, yaltaklanmak” (DLT III, 116-19)		yumuşaklaş- “yumuşak bir duruma gelmek, yumuşamak” (TS, 2616)	
yurtlat- “yurt sahibi yapmak” (ŞT, 100a-18)	yurtlan- “bir yeri yurt edinmek, yurt sahibi olmak” (TS, 2618)		
zamklat- “zam suyu sürdürmek veya onunla yapıştırtmak” (KAT, 1351)	zamklan- “zamklama işine konu olmak” (TS, 2643)		
zorlat- “zoraki birisinden bir şeyi aldirmek, zor verdirmek” ŞSL (ÇTS, 1283)	zorlan- “zorlama işi yapılmak” (TS, 2664)	zorlaş- “zor duruma gelmek, güçleşmek” (TS, 2664)	

Tarihî Türk lehçelerinde +IA-*n-*, +IA-*ş-*, +IA-*t-* biçimlerinde kullanılmakla birlikte günümüzde kullanımını devam ettirmeyen kelime sayısı 1078'dir: *huccetleş-* “birbirine belgelerle karşı koymak” (ME, 120-2); *kezegleş-* “nöbetleşmek” (ME, 108-7); *şayrulan-* “hastalanmak” (TİKT, 6b/18); *devletlen-* “faydalanmak” (GT, 29a-11); *boylaş-* “boy ölçüşmek” (TTS, 648); *bilgelen-* “akıllanmak, akıllılaşmak” (DLT III, 202-11); *çetinlen-* “hiddet ve şiddet izhar eylemek” (TTS, 871); *ğavğālan-* “dövüşmek, kavga etmek” YED (ÇTS, 385); *kürülen-* “gürlemek” (DLT II, 252-21) vb. Bu 1078 kelimedenden 704'ü +IA-*n-* ekinden, 179'u +IA-*ş-* ekinden, 195'i ise +IA-*t-* ekinden oluşmuştur.

Tarihî Türk lehçelerinde +IA-*n-*, +IA-*ş-*, +IA-*t-* biçimlerinde yer alan birtakım fiillerin günümüzde bu şekilleriyle kullanılmayıp farklı üst tabanlı yapılarla kullanımda olduğu görülmektedir: *çirkinlen-* “çirkin olmak, çirkinlik peyda etmek” (KAT, 215); *çirkinlet-* “çirkin etmek, çirkin göstermek, çirkinlik vermek” (KAT, 215) > *çirkinleş-* (TS, 550); *çetinlen-* “hiddet ve şiddet izhar eylemek” (TTS, 871) > *çetinleş-* (TS, 525); *bilgelen-* “akıllanmak, akıllılaşmak” (DLT III, 202-11) > *bilgeleş-* (TS, 338) vb. Bu yapıda kullanılan 223 kelime tespit edilmiştir.

Bu kelimeler içerisinde aynı zamanda tarihî Türk Lehçelerinde üst tabanlı biçimlerde yer alan bazı yapıların günümüz Türkçesi yazı dilinde +IA- alt tabanlı kullanımlarla ve yardımcı fiillerle karşılandığı görülmektedir.

öğütle- : Günümüz Türkiye Türkçesi yazı dilinde **öğütle-** “birine bir şeyi yapmasını veya yapmamasını söylemek, nasihat etmek” (TS, 1841) biçiminde ve anlamında kullanılan fiilin tarihî Türk lehçelerinde **öğütleş-** “öğütleşmek” (ME, 109-8); **öğütlen-** “öğüt verilmek” (HTKT, 535b/4=65/2); **öğütlet-** “öğüt vermek” (EATKT, 492a/1) şeklinde üst tabanlı biçimlerde yer alan kullanımlarıyla karşılaşılmaktadır. Fakat günümüz Türkçesi yazı dilinde bu kullanımlarla karşılaşılmamaktadır.

uyukla- : Tarihî Türk lehçelerinde **uyuklan-** “uyuklamak, uyumak (KF)” (KıpçTS, 296); **uyuklaş-** “uyuklamak (TZ)” (KıpçTS, 296) üst tabanlı biçimlerde kullanımı bulunan kelimenin günümüz Türkiye Türkçesinde alt tabanlı olarak **uyukla-** “oturduğu yerde hafif uykuya dalmak, ımızganmak” (TS, 2430) biçiminde kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde üst tabanlı bu şekilleriyle kullanımı yer almayan kelimenin tarihî Türk lehçelerinde aynı zamanda **uykulat-** “uyutmak, aldatmak” (RSL, A723a21) biçiminde ve anlamında bir kullanımı da olduğu görülmektedir.

konukla- : Tarihî Türk lehçelerinde **konuklaş-** “birbirine konuk olmak” (DLT II, 258-8); **konuklan-** “izaz ve ikram edilmek” (TTS, 2645) biçimlerinde üst tabanlı şekillerde kullanımları bulunan fiilin günümüz Türkçesi yazı dilinde **konukla-** hlk. “1. Konuk olmak. 2. Yemeğe çağırılmak.” (TS, 1476) biçiminde +IA- alt tabanlı kullanımının yer almasına karşın üst tabanlı biçimlerde kullanımlarıyla karşılaşılmamaktadır. Kelimenin günümüz Türkiye Türkçesi yazı dilinde +IA- alt tabanlı kullanım ile beraber **konuk etmek** “birini evinde bir süre ağırlamak” (TS, 1476); **konuk olmak** “bir yerde kısa bir süre ağırlanmak” (TS, 1476) biçiminde yardımcı fiil olarak kullanımda olduğu görülmektedir.

kovla- : Tarihî Türk lehçelerinde **kovlaş-** “dedikodu yapmak” (YZ, 37v7) biçiminde kullanılan fiilin günümüz Türkçesi yazı dilindeki karşılığı **kovla-** “dedikodu etmek” (TS, 1491) şeklinde +IA- alt tabanlıdır.

Tarihî Türk lehçelerinde +IA-*n-*, +IA-*ş-*, +IA-*t-* üst tabanında yer alan birtakım kelimelerin günümüz Türkçesi yazı dilinde yardımcı fiil ile karşılanarak kullanıldığı görülmektedir:

ayırılan- “birbirinden ayrılmak” (TİKT, 195b/5) / **ayırıltaş-** “birbirinden ayrılmak” (TİKT, 195b/6) / **ayırılta-** “ayırılanmak, müntehap, münakkah, güzide olmak” (LO, 31) > **ayırt etmek** “birkaç şeyi birbirinden ayıran niteliği anlamak, tefrik etmek, temyiz etmek” (TS, 205)

görmezlen- “görmezden gelmek” (ZD, 1681) > **görmezlikten gelmek** “görmemiş gibi

davranmak” (TS, 970)

hicāblan- “utanmak” (KKMU, 78a/7) > **hicap duymak (veya etmek)** “utanmak” (TS, 1097)

hoşnudlaş- “birbirini memnun etmek, uyuşmak, uzlaşmak” (MBHKT, 37a-10=4/24) > **hoşnut etmek** “memnun etmek (TS, 1112)

hulan- “huy edinmek, terbiye edilmek” (KKMU, 110a/6) > **huy edinmek** “bir davranışı alışkanlık durumuna getirmek” (TS, 1117)

işitmezlen- “duymazdan gelmek” (ŞD, G.CLXXXIII/2) > **işitmezliğe getirmek (veya işitmezlikten gelmek)** “işitmemiş, duymamış gibi davranmak, aldırmamak” (TS, 1224)

kepazelen- “itibar ve haysiyeti kaybetmek, rezil ve rüsvây veya müptezel olmak” (KAT, 624),

kepazelet- “1. Kıymetsiz ve itibarsız etmek, rezil ve rüsvây etmek, haysiyeti gidermek. 2. Pek ucuzlularak veya bozarak kıymet ve itibardan düşürmek.” (KAT, 624) > **kepaze etmek** “utanılacak bir duruma düşürmek” (TS, 1391), **kepaze olmak** “gülünç veya utanılacak duruma düşmek” (TS, 1391)

mekānlan- “mekân tutmak” (MR, 277b/9) > **mekân tutmak** “bir yere yerleşmek” (TS, 1645)

pâyindānlan- “ebedileşmek”(KKMU, 84b/2) > **payidar kalmak (veya olmak)** “kalmak, yok olmamak, yaşamak” (TS, 1903)

rağbatlaş- “rağbet edişmek” (ME, 197-4), **rağbetlen-** “istemek” (NF, 354-1) > **rağbet etmek (veya göstermek)** “istemek, beğenmek, istekle karşılamak” (TS, 1960)

sektelet- “durdurmak” (BH, 8B/9) > **sekteye uğratmak** “kesmek, kesintiye uğratmak” (TS, 2059)

şükrlen- “şükredilmek” (İM, 91b/1) > **şükretmek** “1. Tanrı’ya minnet duygusunu sunmak, şükreylemek. 2. Bir kimseye minnet duymak, gönülden borçlu olmak” (TS, 2233)

ta’āmlan- <Ar.+T. “yemek yemek, rızıklanmak” (MR, 81a/5) > **taam etmek** “yemek yemek” (TS, 2235)

talablan- “istekte bulunmak” (AK, 59b. 1328-1329) > **talep etmek** “istemek, istekte bulunmak” (TS, 2254)

Tarihî Türk lehçelerinde *+la-n-*, *+la-ş-*, *+la-t-* biçimlerinde kullanılmakla birlikte günümüzde de kullanımını devam ettiren kelime sayısı 666’dır: *dilleş-* “karşılıklı tatlı tatlı söyleşmek” (HD, 2596) > *dilleş-* (TS, 667); *dostlaş-* “arkadaşlık etmek” (ME, 116-8); *dostlaş-* (TS, 707); *evlen-* “evlenmek” (ME, 177-8) > *evlen-* (TS, 837); *etlen-* “etlenmek, şişmanlamak” (DLT I, 256-9) > *etlen-* (TS, 831); *hırlat-* “hırlatmak, hırıltı çıkartmak” (DK, 157-2) > *hırlat-* (TS, 1093); *sızlat-* “sızlatmak” (EUTS, 204) > *sızlat-* (TS, 2106). Bu 666 kelimedenden 410’u *+la-n-* ekinden, 123’ü *+la-ş-* ekinden, 133’ü de *+la-t-* ekinden oluşmuştur.

+la- ekinin “-n-” fiilden fiil yapım ekiyle genişlemiş şekli olan *+la-n-* biçimi için 1114 kelime tespit edilmiştir: *agalan-*; *bilezüklen-*; *bügülen-*; *buğūrlan-*; *cilālan-*; *cüftlen-*; *demūrlen-*; *desturlan-*; *devletlen-*; *enüklen-*; *endāzelen-*; *erlen-*; *eşlān-*; *fitnelen-*; *gavgālan-*; *gayretlen-* vb.

+la- ekinin tarihî Türk lehçelerinde “-ş-” eki ile genişlemiş *+la-ş-* biçimi için 302 kelime tespit edilmiştir: *ağlaş-*; *altunlaş-*; *aralaş-*; *awlaş-*; *avurtlaş-*; *azğunlaş-*; *bekleş-*; *bāzārlāş-*; *bazlaş-*; *çapğūlaş-*; *depeleş-*; *emleş-*; *edgūleş-*; *eligleş-*; *horlaş-* *hüccātlāş-*; *ıglaş-*; *ingleş-*; *kamçılaş-* vb.

+la- ekinin genişlemiş şekli olan *+la-t-* biçimiyle kullanılmış 328 kelime tespit edilmiştir: *‘aceblet-*; *aruklat-*; *bañlat-*; *beliñlet-*; *berklet-*; *çınlat-*; *emlet-*; *ertelet-*; *fārmānlat-*; *gümlet-*; *hāklat-*; *hırlat-*; *ırlat-*; *işlāt-*; *kēcelet-*; *kizlet-*; *kuşlat-*; *küçlet-*; *mavlat-*; *mührelet-*; *nomlat-*; *oğurlat-*; *otlat-*; *parlat-*; *saklat-*; *senlet-*; *sizlet-*; *suwlat-*; *terlet-*; *tārklāt-*; *tezlet-*; *ululat-*; *üplet-*; *yaglat-*; *yalinglat-*; *yoglat-*; *yoğunlat-*; *yurlat-*; *zorlat-*.

Bunlarla birlikte *+la-* ekinin genişlemiş şekilleri içerisinde *+la-n-dır-*, *+la-ş-tır-*, *+la-t-dır-*

yapılarında bulunan 381 kelime tespit edilmiştir: *acıglantur-*; *ayaklandur-*; *alevlendir-*; *aruklandur-*; *arzulandur-*; *aşşılantur-*; *azıklantur-*; *bädükläntür-*; *buzlaşdur-*; *cılālandur-*; *cirklendir-*; *cüflendür-*; *erklendür-*; *eşlendir-*; *erişländür-*; *erinçländür-*; *ezgilendir-* (*ezgülendir-*); *ferahlandur-*; *guşşalandur-*; *hağlaştur-*; *ıraklaştur-*; *kaygulandur-*; *kaplaştur-*; *kaşvilendür-*; *menfa'atlandur-*; *mâyelendir-*; *meyvelendür-*; *nikāhlandur-*; *nürlandur-*; *övkelenür-*; *ögländür-*; *rāhatlandur-*; *rızıklantur-*; *şūratlandur-*; *sulandur-*; *şu'lelendir-*; *ta'āmlantur-*; *uslandur-*; *vağtlandur-*; *yağınlaştur-*; *yalanlaşdur-*; *yalıñlandır-*; *yüklättür-*; *yüklendir-*; *yüzlendür-*; *yüzleştir-*.

Tarihî Türk lehçeleri +IA- ekinin “-n-, -ş-, -t-” ile genişlemiş biçimlerinin kullanımında en çok +IA-n- biçimini tercih ettiği görülmektedir. Bunu sırasıyla +IA-t- ve +IA-ş- takip etmektedir. +IA-ş- ve +IA-t- biçiminin kullanımı hemen hemen birbirine denk olmakla birlikte +IA-t- şeklinde genişlemiş biçimin kullanımının daha fazla yer aldığı görülmektedir. Tarihî Türk dili metinleri kapsamında +IA-ş- ve +IA-t- kullanımında +IA-ş- ekinin +IA-t- ekine oranla kullanımının daha fazla yer almasına karşın Osmanlı Türkçesi yakın dönem sözlüklerinde, XX. yüzyılın başlarında özellikle Kâmûs-ı Türkî’de +IA-t- ekinin kullanım sıklığının arttığı görülmektedir. Gerek günümüz Türkçesi yazı dilinde kullanımını devam ettiren (*genişlet-*, *hazırlat-*, *ihtiyarlat-*, *lekelet-*, *mühürlet-*, *nemlet-*, *parçalat-*, *sabahlat-*, *sıralat-*, *siyahlat-*, *tekrarlat-*) gerekse kullanımını devam ettirmeyen (*çirkinlet-*, *büyüklet-*, *eskilet-*, *ılıklat-*, *incelet-*, *kalınlat-*, *kepazelet-*, *kolaylat-*, *küçüklet-*, *küflet-*, *paklat-*, *paylat-*, *tavlat-*, *uslat-*, *üçlet-*, *yıllat-*) +IA-t-’lı yapılarla birlikte +IA-t- ekinin kullanım sıklığını arttırdığı görülmektedir.

+IA- ekinin Köktürk Türkçesinde isimden fiil yapımında sıklıkla yer alan bir yapım eki olmasına karşın (“*abla-* “avlamak” (KÇ B 9); *kulunla-* “kısarak (yavrulamak)” (IrkB, 5); *opla-* “fırlamak, atılmak” (KT K 5)”) +IA-n-/ +IA-ş-/ +IA-t-’ lı yapıların Türkçenin günümüzde tespit edilen ilk yazılı metinlerinden olan Orhun Yazıtlarında *sözleş-* “sözleşmek, konuşmak” (KT D26) kelimesi dışında yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte Eski Uygur Türkçesinde *urulan-* “erkek çocuk doğurmak” (IrkB, 5); *az-lan-* “hırslanmak” (Üİ, 119b 12); *bügülen-* “tabiat üstü güç göstermek, büyülemek” (Üİ, 103a 4); *işleş-* “çalışmak, çalışıp çabalamak” (Üİ, 112a 6); *kattıglan-* “katlanmak, gayret etmek, cehdetmek” (Üİ, 121a 10); *işlet-* “kullanmak, işletmek” (AY, 136.1.) biçimlerinde genişlemiş biçimlerin kullanımına artarak devam edildiği görülmektedir. Söz varlığı arttıkça ekin hem +IA- alt taban hem de +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- üst taban kullanım alanının artışında paralel olarak bir artış görülmektedir ki Köktürk Türkçesinde de sınırlı sayıda söz varlığı içerisinde ekin azımsanmayacak ölçüde kullanılır olması dikkat çeken ayrı bir durumdur.

Gerek +IA- alt taban gerekse +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- üst tabanlı yapıların tarihî Türk lehçeleri ve günümüz Türkçesindeki kullanımları doğrultusunda *atlan-* fiilinden yola çıkılacak olunursa *atlan-* “ata binmek; at edinmek” (TS, 186) anlamlarında günümüz Türkçesinde kullanılan fiilin Harezmi Türkçesinde *ağla-* “atlanmak, ata binmek” (HŞ, 4069) biçiminde yer aldığı görülmektedir. Fakat günümüzde böyle bir kullanımla karşılaşmamaktadır. Bununla birlikte *aydınlan-* “1. Aydınlık olmak, 2. mec. Bir sorun üzerine gereği kadar bilgi edinmek, tenevvür etmek.” (TS, 202); *aydınlat-* “1. Karanlığı giderip görünür duruma getirmek, ışıklandırmak” (TS, 202) biçimlerinde günümüz Türkçesi yazı dilinde kullanılan fiilin *aydınladı* “ışık oldu, parladı, ışıkladı” (Kİ, 8) şeklindeki +IA- alt tabanlı kullanımının Kıpçak Türkçesinde yer aldığı görülmektedir. *adlandır-* “çağırarak veya anmak için bir canlıya, bir yere, bir şeye ad vermek, isimlendirmek, isim koymak, isim takmak, isim vermek, tesmiye etmek” (TS, 30), *adlan-* “1. Kendisine ad verilmek, isimlenmek. 2. Kötü ün kazanmak, isimlenmek” (TS, 31) biçimlerinde günümüz Türkçesi yazı dilinde yer alan kelimenin *adla-* “ad vermek, adlandırmak” (TTS, 20) şeklindeki +IA- alt tabanlı kullanımıyla tarihî Türk lehçelerinde karşılaşılmaktadır. +IA- alt tabanında kullanılan bu tür yapıların günümüz Türkçesinde kullanımda olmadığı, +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- üst tabanlarında kullanımda bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte aynı durumun üst tabanlı kullanımlar için de geçerli olduğu görülmektedir. Tarihî Türk lehçelerinde üst tabanlı

birtakım fiillerin günümüz Türkçesi yazı dilinde bu şekilleriyle kullanılmayıp farklı üst tabanlarla kullanımda olduğu görülmektedir. Tarihî Türk lehçelerinde *aptallan-* “aptallanmak” (KıpçTS, 10) anlamında yer alan fiilin günümüz Türkçesi yazı dilinde *aptallaş-* “zekâsını işletemez olmak, alıklaşmak, ahmaklaşmak” (TS, 138) biçiminde ve anlamında yer aldığı görülmektedir. Aynı şekilde *bilgelen-* “akıllanmak, akıllılaşmak” (DLT III, 202-11) anlamında Karahanlı Türkçesinde kullanılan fiilin günümüzde bu şekliyle kullanılmayıp *bilgeleş-* “bilge durumuna gelmek” (TS, 338) biçimiyle kullanıldığı görülmektedir. Eski Uygur Türkçesinde *kirläş-* “kirlenmek, pislenmek” (EUTS, 111) biçiminde yer alan fiilin günümüz Türkçesinde *kirlen-* “1. Kirli duruma gelmek, pislenmek. 2. Kadının ırzına geçilmek, iffeti bozulmak, lekelenmek. 3. Kadın aybaşı olmak. 4. mec. Onuru lekelenmek.” (TS, 1447); *kirlet-* “1. Kirli duruma getirmek, pisletmek. 2. Küçük veya büyük abdestini yapmak, pislemek. 3. Kadının ırzına geçmek, namusuna zarar vermek. 4. mec. Namusuna, onuruna zarar verecek bir suç yüklemek, lekelemek” (TS, 1447) üst tabanlarında kullanıldığı ve kelimenin *kirleş-* üst tabanında kullanımının bulunmadığı görülmektedir. Yine aynı şekilde *bıçakla-* fiili üzerinden bıçaklama eyleminin karşılıklı yapıldığını gösteren *bıçaklaş-* “birbirine bıçak saplamak” (TTS, 537) kullanımıyla karşılaşılmasına karşın günümüzde bu kullanımla karşılaşılmamaktadır. *bıçak bıçağa gelmek* “bıçakla birbirine saldıracak kadar zorlu kavga etmek” (TS, 327) kullanımıyla birlikte, *bıçaklan-* “bıçaklama işine konu olmak” (TS, 327), *bıçaklat-* “bıçakla saldırıyı tahrik etmek, bıçakla saldırtmak ve yaratmak” (TS, 327) anlamlarında *bıçaklan-* ve *bıçaklat-* fiillerinin kullanımları yer almaktadır. Aslında bıçaklama eyleminin karşılıklı yapıldığını gösteren bu ifadenin gerek anlam gerekse şekil açısından günümüzdeki kullanımında gramer açısından bir sakıncasının bulunmadığı da aşikârdır. Fakat dil, tercihini bu yönde kullanarak bünyesinde barındırmaktadır. Yine tarihî Türk lehçelerinde üst tabanlı kullanımı bulunan bazı yapıların günümüz Türkçesinde alt tabanlı şekliyle kullanımda olduğu durumlar da vardır. Eski Anadolu Türkçesinde *fitnelen-* “fitneye düşürülmek” (TİKT, 14b/18) şeklinde kullanılan fiilin günümüz Türkçesi yazı dilindeki kullanımı alt tabanlıdır; *fitnele-* “çekiştirmek, yermek, gammazlamak, kovlamak” (TS, 882); *eslen-* “kale alınmak, itibar edilmek” (NbDS, G.202/10) fiili günümüzde *esle-* hlk. “önem vermek, aldırış etmek” (TS, 818) şeklinde kullanımdadır. *kovlaş-* “dedikodu yapmak” (YZ, 37v7) fiili *kovla-* “dedikodu etmek” (TS, 1491) alt tabanıyla günümüz Türkçesi yazı dilinde yer almaktadır. Bu tarz yapıların da gösterdiği üzere *+IA-* alt taban ve *+IA-n-*, *+IA-ş-*, *+IA-t-* üst taban kullanımları, ihtiyaçlar doğrultusunda kullanım tercihinden başka bir şey değildir.

Cin ilk bilgi ve ikinci bilgiden hareketle konuya yaklaşmış ve şu değerlendirmede bulunmuştur: “Batı dillerinden dilimize giren *mesaj+la-ş-* ve *meyil+le-ş-* (*mailleş-*) gibi bazı kelimelerin alt tabanlı *+IA-* biçimlerinin öncelikle kullanılmaması ilk bilgi, ikinci bilgi ile açıklanabilir” diyerek dilin sözcük türetmede ihtiyaç duyduğu ilk bilgiden hareket ettiği görüşünde bulunmuştur (Cin 2016, 16; Karaağaç 2009, 32). Batı dillerinden dilimize giren bu yapıların ilk kullanılan biçiminin *mesaj+la-ş-* ve *mail+le-ş-* olmasından hareketle dilin *mesaj+la-ş-* fiilini tercih ederek kullanmasının *mesaj+la-* fiilinin kullanımını geciktirdiğini aynı durumun *mail+le-ş-* için de geçerli olduğunu *mail+le-ş-* bilgisinin *mail+le-* bilgisinden önce kullanılmaya başlandığını belirtmiştir (Cin 2016, 13).

Banguoğlu, Gencan, Korkmaz gibi bazı araştırmacıların *+IA-n-*, *+IA-ş-*, *+IA-t-* üst tabanlarını birleşik bir ek olarak *+IA-n-*, *+IA-ş-*, *+IA-t-* şeklinde değerlendirmelerine sebep olan *+IA-* alt taban kullanımının, tarihî Türk lehçelerinde yer alan bu örnekleri Türkçenin isimden fiil yapma ekinin *+IA-* olduğunun ve *+IA-n-*, *+IA-ş-*, *+IA-t-* şekillerinin de *+IA-* ekinin “-n-, -ş-, -t-” fiilden fiil yapım eklerinin eklenmesi sonucu genişlemiş biçimler olduğunun bir göstergesidir. Cin’inde ifade ettiği üzere Türkiye Türkçesinde *+IA-n-*, *+IA-ş-*, *+IA-t-* biçimlerinde kullanılan yapıların tarihî Türk Lehçelerinde *+IA-*’lı biçimleriyle kullanılıyor olması, bu tür yapıların *+IA-*

alt tabanında kullanıldığını ancak günümüz Türkçesinde tercih edilmediğini gösterir (Cin 2016, 16). Aynı durumun sadece +IA- alt tabanı için değil +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- üst tabanlı kullanımlar için de geçerli olması bu yapıların kullanımının tercih edilmemesinin bir nevi kanıtıdır. Dolayısıyla Türkçenin isimden fiil yapım eki +IA-'dır. Bunun üzerine genişletilerek kullanılan +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-'lı yapıları oluşturan “-n-, -ş-, -t-” ekleri Türkçenin fiilden fiil yapım kategorisi içerisinde olup +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-'lı yapılar ayrı bir şekilde değerlendirilmemelidir.

Sonuç

+IA- eki Türkçenin isimden fiil yapım ekleri içerisinde kelime türetmede yaygın olarak kullanılan en işlek yapım eklerinden birisidir. +IA- ekinin yardımcı fiile karşılık olarak kullanılıyor olması dolayısıyla Eski Türkçeden itibaren kullanılan birtakım yapılar günümüzde *yapmak*, *etmek* gibi yardımcı fiillerle karşılanmıştır.

Çalışmada +IA- ekinin “-n-” fiilden fiil yapım ekiyle genişlemiş şekli olan +IA-n- biçimi için 1114, +IA- ekinin “-ş-” eki ile genişlemiş +IA-ş- biçimi için 302, +IA-t- biçimiyle kullanılmış 328 kelime tespit edilmiştir. Bunlarla birlikte +IA- ekinin genişlemiş şekilleri içerisinde +IA-n-dir-, +IA-ş-tır-, +IA-t-dir- yapılarında bulunan 381 kelime tespit edilmiştir. Türkçenin ilk yazılı metinlerinden günümüze değin tarihî Türk dili metinleri kapsamında +IA- ekiyle türetilmiş 1483 kelime tespit edilmiştir.

Tarihî Türk lehçeleri kapsamında ele alınan bu fiiller içerisinde +IA- eki ile kullanılan fakat günümüzde kullanımı bulunmayan 943 kelime tespit edilmiştir. Ancak bu kelimeler içerisinde günümüzde kullanılmamakla birlikte bir takım +IA- ekli yapıların *yapmak*, *etmek* gibi yardımcı fiiller ile günümüzde karşılanarak kullanıldığı veya ekin genişlemiş üst tabanlı biçimlerle kullanımda olduğu görülmektedir. Bu yapıda bulunan 117 kelime tespit edilmiştir.

Tarihî Türk lehçelerinde ele alınan fiiller içerisinde +IA- eki ile kullanılan ve günümüzde de bu kullanımlarını devam ettiren kelime sayısı 540'tır. +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- biçimlerinde kullanılmakla birlikte günümüzde de kullanımını devam ettiren kelime sayısı 666'dır. Bu 666 kelimedenden 410'u +IA-n- ekinden, 123'ü +IA-ş- ekinden, 133'ü de +IA-t- ekinden oluşmuştur.

Tarihî Türk lehçelerinde +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- biçimlerinde kullanılmakla birlikte günümüzde kullanımını devam ettirmeyen kelime sayısı 1078'dir. Bu 1078 kelimedenden 704'ü +IA-n- ekinden, 179'u +IA-ş- ekinden, 195'i ise +IA-t- ekinden oluşmuştur. Bu kısımda yer alan birtakım fiillerin günümüz Türkçesinde aynı üst tabanlı yapılarla kullanımını devam ettirmeyip farklı genişlemiş biçimlerle kullanımda olduğu görülmektedir: *çirkinlen-*; *çirkinlet-* (KAT 215) > *çirkinleş-* (TS, 550). Bu yapıda kullanılan 223 kelime tespit edilmiştir.

Bazı araştırmacıların +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- üst tabanlı kullanım biçimlerini birleşik bir ek olarak +IAN-, +IAş-, +IAt- şeklinde ele almalarına sebep olan +IA- alt taban kullanımının, tarihî Türk lehçelerinde yer alan bu örnekleri Türkçenin isimden fiil yapma ekinin +IA- olduğunun ve +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- şekillerinin de +IA- ekinin “-n-, -ş-, -t-” fiilden fiil yapım eklerinin eklenmesi sonucu genişlemiş biçimler olduğunun bir göstergesidir. Günümüz Türkçesi yazı dilinde +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- biçimlerinde kullanılan yapıların tarihî Türk lehçelerinde +IA-'lı biçimlerle kullanılması bu tür yapıların +IA- alt tabanında kullanıldığını fakat günümüz Türkçesinde ihtiyaç hissedilmediğini veya tercih edilmediğini gösterir. Aynı durumun sadece +IA- alt tabanı için değil +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t- üst tabanlı kullanımlar için de geçerli olması bu yapıların kullanımının tercih edilmemesinin bir nevi kanıtıdır. Dolayısıyla Türkçenin isimden fiil yapım eki +IA-'dır. Bunun üzerine genişletilerek kullanılan +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-'lı yapıları oluşturan “-n-, -ş-, -t-” ekleri Türkçenin fiilden fiil yapım kategorisi içerisinde olup +IA-n-, +IA-ş-, +IA-t-'lı yapıları gramer kitaplarında ayrı birer yapım eki olarak değerlendirmemek gerekir.

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça	B	: Batı Yüzü
argo	: Argo söz	D	: Doğu Yüzü
bk.	: Bakınız	K	: Kuzey Yüzü
esk.	: Eskimiş	KÇ	: Kül İç Çor Yazıtı
Fa.	: Farsça	KF	: Kitâb Fi'l-Fıkh
G.	: Gazeller	KT	: Kül Tigin Yazıtı
hlk.	: Halk ağzında	TZ	:Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l- Lügati't- Türkiyye
kaba	: Kaba konuşmada	YED	: Yusuf Emirî Divânı
mec.	: Mecaz		
T.	: Türkçe		
vb.	: ve benzerleri		

BİBLİYOGRAFİK KISALTMALAR

- AK** Yıldız, O. (2002). *Ahvâl-i Kıyâmet, Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler*. Şûle Yayınları, İstanbul 2002.
- AY** Ölmez, M. (1991). *Altun Yaruk III. Kitap (=5. Bölüm)*. Türk Dilleri Araştırma Dizisi, Ankara 1991.
- BH** Türk, V. (2009). *Hatiboğlu Bahrü'l-Hakâyık, Giriş-Metin-Dizin*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- BkD** Öztürk, F. (2007). *Bakî Divanı Sözlüğü [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük]*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.
- ÇGT** Berbercan, M. T. (2011). *Çağatayca Gülistan Tercümesi (Gramer-Metin-Dizin)*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011.
- ÇTS** Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Eğitim Yayınevi, Konya 2013.
- DK** Ergin, M. (1991). *Dede Korkut Kitabı II, İndeks-Gramer*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1991.
- DLT** Atalay, B. (1986). *Divanü lügati't Türk "Endeks"*. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1986.
- DM** Toparlı, R. (2003). *Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2003.
- EATKT** Küçük, M. (2014). *Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur'an Tercümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- ETYSVİ** User, H. Ş. (2016). *Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016.
- EUTS** Caferoğlu, A. (2011). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- FK** Kaya, Ö. (1989). *Ali Şir Nevâyî Fevâ'idü'l-Kiber (İnceleme-Metin-Dizin)*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1989.
- GT** Özkan, M. (1993). *Mahmûd b. Kâdî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi, Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1993.
- HD** Köse, D. (2010). *Hayâlî Bey Divanı'nın Sözvarlığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2010.
- HŞ** Demirci, Ü. Ö. & Karlı, S. (2014). *Kutb'un Husrav u Şirin'i Dizin*. Kesit Yayınları, İstanbul 2014.
- HTKT** Sağol, G. (1993). *Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi Giriş-Metin-Sözlük*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1993.
- IrkB** Tekin, T. (2013). *Irk Bitig*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- İBML** Battal, A. (1934). *İbnü-Mühennâ Lügati (İstanbul nüshasının türkçe bölümünün endeksidir)*.

- Devlet Matbaası, İstanbul 1934.
- İM** Toparlı, R. (1992). *İrşâdü'l-Mülük Ve's-Selâtin*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- KAT** Yavuzarslan, P. (2010). *Şemseddin Sami Kamus-ı Türkî*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010.
- KB** Arat, R. R. (1979). *Kutadgu Bilig III, İndeks*. hzl. K. Eraslan, O. F. Sertkaya, N. Yüce. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1979.
- KBD** Ergin, M. (1980). *Kadı Burhaneddin Divanı*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1980.
- KçZİMD** Şahin, E. S. (2004). *Keçeci-zâde İzzet Molla'nın Divanları: Bahâr-ı Efkâr ve Hazân-ı Âsâr*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
- KE** Ata, A. (1997). *Kıssaşü'l-Enbiyâ II, Dizin*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- KFT** Açar, M. E. (1989). *Kitâbu Fi'l-Fıkh Bi-Lisâni't-Türki (İnceleme-Metin-Sözlük)*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.
- KıpçTS** Toparlı, R., Vural, H. & Karaatlı R. (2007). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Kİ** Caferoğlu, A. (1931). *Kitâb al-İdrâk li-lisân al-Atrâk*. Evkaf Matbaası, İstanbul 1931.
- KK** Toparlı, R., Çögenli, M. S. & Yanık, N. H. (1999). *El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- KKMU** Yavuz, K. (1991). Şeyhoğlu Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ, (İnceleme-Metin-İndeks). Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1991.
- KTKT** Kök, A. (2004). *Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 73 1v-235v/2) Giriş-İnceleme-Metin-Dizin*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
- Ünlü, S. (2004). *Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 235v/3-450r7)(Giriş-Metin-İnceleme-Analitik Dizin)*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
- LO** Toparlı, R. (2000). *Ahmet Vefik Paşa Lehce-i Osmânî*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- MBHKT** Topaloğlu, A. (1978); Muhammed Bin Hamza- XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış “Satır-arası” Kur'an Tercümesi C. II. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1978.
- ME** Yüce, N. (1993). *Mukaddimetü'l-Edeb (Giriş,Dil Özellikleri, Metin, İndeks)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1993.
- MG** Uğurlu, M. (1984). *Munyetü'l-Ğuzât Metin-İndeks*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1984.
- MR** Yavuzarslan, P. (2002). Müsâ bin Hâcî Hüseyin el-İznikî, Münebbihü'r-Râkîdin (Uyurları Uyandırucu), Dizin -II-. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2002.
- MT** Korkmaz, Z. (1973). *Şadru'd-dîn Şeyhoğlu, Marzubân-nâme Tercümesi, İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1973.
- NbDS** Yiğit, A. S. (2018). *Nâbî Divanı Sözlüğü [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük]*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2018.
- NF** Ata, A. (1998). *Nehcü'l-Ferâdis III Dizin Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- OY** Tekin, T. (2010). *Orhon Yazıtları*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010.
- RSL** Abik, A. D. (1993). 'Alî Şîr Nevâyî'nin Risaleleri Târîh-i Enbiyâ ve Hükemâ, Târîh-i Mülük-i 'Acem, Münşe'ât Metin-Gramatikal İndeks-Sözlük. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993.
- SN** Cin, A. (2012). Mesud Bin Ahmed, Süheyl ü Nev-bahâr (Kenzü'l-Bedâyi'), İnceleme-Metin-Dizin. Eğitim Yayınevi, Konya 2012.
- SSGT** Karamanhoğlu, A. F. (1989). *Seyf-i Sarâyî Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan bi't-Türki)*.

- Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
- ŞD** Biltekin, H. (2003). *Şeyhî Dîvânı (İnceleme-Tenkritli Metin-Dizin)*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003.
- ŞGD** Okcu, N. (2011). *Şeyh Gâlib Dîvânı, Hayatı-Edebi Kişiliği-Eserleri-Şiirlerinin Umûmî Tahlîli*. Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2011.
- ŞHD** Karasoy, Y. (1998). *Şiban Han Dîvânı (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- ŞSL** Durgut, H. (1995). *Şeyh Süleymân Efendî-i Buhârî Lügat-i Çağatay ve Türkî-i Osmânî (Cild-i Evvel) Adlı Eserin Transkripsiyonu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 1995.
- ŞT** Ölmez, Z. K. (1996). *Ebulgazi Bahadır Han, Şecere-i Terākime (Türkmenlerin Soykütüğü)*. Simurg Yayınları, Ankara 1996.
- TA** Toparlı, R., Çögenli M. S. ve Yanık, N. H. (2000); *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- TİKT** Tekin, A. (1998). Şirvanlı Mahmûd Tarih-i İbn-i Kesîr Tercümesi, (4.Cilt, 1.Kısım), Dil Özellikleri-Metin-Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- TM** Argunşah, M. (1999). Muhammed b. Mahmûd-ı Şîrvânî, Tuhfe-i Murâdî, İnceleme-Metin-Dizin. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- TS** Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- TTS** Türk Dil Kurumu. (1996). *Tarama Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- Üİ** Özönder, S. B. (1998). *Üç İtigsizler, (Giriş, Metin, Tercüme, Notlar, İndeks)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- YE** Babacan, V. (2017). Yûnus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye'si ve Dîvân'ı, Giriş-İnceleme-Metin-Dizin. Doruk Yayınları.
- YZ** Cin, A. (2012). *İbn-i Abbas'tan Rivayet Edilen Yûsuf ve Züleyha Hikâyesi*. Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya 2012.
- ZD** Yılbır, Ş. (2010). *Zâtî Divanı'ndaki Kelime Grupları ve Söz Varlığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2010.

KAYNAKÇA

- Akalın Ş. H. (1995). “+IA- Ekinin Çatı Ekleriyle Kullanılışı Konusundaki Görüşler ve Ekin Yabancı Kaynaklı Kelimelere Getirilişi Üzerine”. *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı* (22-23 Ekim 1993). Türk Dil Kurumu, Ankara (1995) 92-105.
- Banguoğlu T. (1974). *Türkçenin Grameri*. Baha Matbaası, İstanbul 1974.
- Baydar A. S. E. (2009). “+IA- Ekinin Kırım Tatar Türkçesindeki Kullanılışı Üzerine”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10/17 (2009) 305-314.
- Cin A. (2015). Eski Türkçeden Günümüze Türkçede Doğu Kökenli Kelimeler Üzerine Gelen -IA-; -IAn-; -IAş- ve -IAt- Ekli Yapılar”. *The International Conference on the Changing World and Social Research I* (25-28 Ağustos 2015). Viyana, Avusturya, 59-85.
- Cin A. (2016). “Türkçe'nin İsimden Fiil Yapma Eki +La Mıdır? Yoksa +Lan-; +Laş-; +Lat- Mıdır?”. *II. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Çalıştayı* (8-10 Haziran 2016). Antalya, 1-17.
- Clauson S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford 1972.
- Clauson S. G. (2007). “Türkçede Sekizinci Yüzyıldan Önce Kullanılan Ekler”. Çev. U. Özalan. *Dil Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2007) 185-196.
- Deny J. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. Çev. A. U. Elöve. Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2012.
- Eckmann J. (1988). *Çağatayca El Kitabı*. Çev. G. Karaağaç. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1988.
- Ediskun H. (1999). *Türk Dilbilgisi*. Remzi Kitabevi, İstanbul 1999.

- Eraslan K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2012.
- Erdal M. (1991). *Old Turkic Word Formation, A Funcional Approach tothe Lexion*. C. I-II , Wiesbaden 1991.
- Ergin M. (2011). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Yayınları, İstanbul 2011.
- Gabain A. V. (1988). *Eski Türkçenin Grameri*. Çev. M. Akalın. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- Gencan T. N. (1971). *Dilbilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1971.
- Gülensoy T. (2007). Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Gülsevin G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- Güner G. (2013). *Kıpçak Türkçesi Grameri*. Kesit Yayınları, İstanbul 2013.
- Hacıeminoğlu N. (1991). Türk Dilinde Fiiller (En Eski Türkçeden Çağdaş Türk Şivelerine Kadar). Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- Hacıeminoğlu N. (1996). *Karahanlı Türkçesi Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- Hatiboğlu V. (1981). *Türkçenin Ekleri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1981.
- Karaağaç G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- Karaağaç G. (2009). *Dil Tarih ve İnsan, Kesit Yayınları*, İstanbul 2009.
- Kasapoğlu Çengel H. (2005). *Kırgız Türkçesi Grameri*. Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Korkmaz Z. (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2017.
- Özezen Yüceol M. (2017). “Kazan Tatarcasında ve Türkiye Türkçesinde +IA- Eki -Karşılaştırmalı Bir Çalışma-”. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 5/3 (2017) 529-551.
- Tekin T. (2016). *Orhon Türkçesi Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016.
- Topaloğlu A. & Gürlek, M. (2016). *Türkçede Fiiller ve Çatıları*. Kesit Yayınları, İstanbul 2016.
- Toparlı R. (1995). *Harezm Türkçesi*. Seyran Yayınları, Sivas 1995.
- Uygur S. (2005). “+IA- Ekinin İşlevleri Üzerine Bir Deneme”. *Türk Dili* 646 (2005) 347-351.